

Samen voor groen: werkt dat?

Kwalitatieve studie naar de ervaren effectiviteit van gemeentelijke participatie-instrumenten voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven

Naam: Nikki Daenen

Studentnummer: 447418

Datum: 02-08-2020

Aantal woorden: 13553

Universiteit: Erasmus Universiteit Rotterdam

Master: Beleid en Politiek

Scriptiebegeleider: Jannes Willems

Tweede lezer: Jasper Eshuis

Abstract

Deze kwalitatieve studie geeft inzicht in de ervaren effectiviteit van gemeentelijke participatie-instrumenten voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven. Hierbij is gekeken naar zowel financiële participatie-instrumenten, zoals subsidies, als communicatieve/sociale participatie-instrumenten, zoals contactpersonen en netwerken. Uit negentien interviews en drie documentanalyses is gebleken dat financiële participatie-instrumenten vooral effectief kunnen zijn bij het creëren van financieel gezonde initiatieven, mits ze verder gaan dan alleen het leveren van een financiële bijdrage, door bijvoorbeeld te helpen bij het opstellen van een businessplan. De communicatieve/sociale participatie-instrumenten kunnen groen-sociale burgerinitiatieven aan elkaar linken en zo een diverse netwerkstructuur creëren, zodat burgerinitiatieven elkaar kunnen helpen. Beide punten zijn belangrijke componenten van de continuïteit van burgerinitiatieven. Echter kan er bij beide participatie-instrumenten meer effectiviteit behaald worden door de bijdrage van participatie-instrumenten aan de organisatorische capaciteit van burgerinitiatieven te vergroten. Ook waardering wordt naar aanleiding van dit onderzoek als een cruciaal component van continuïteit gezien, waar met name communicatieve participatie-instrumenten aan bijdragen. Groen-sociale burgerinitiatieven hebben vaak een waarde die zich moeilijk laat kwantificeren. Een herwaardering van zachte, maatschappelijke waarden zou het belang van groen-sociale burgerinitiatieven vergroten en daarmee de continuïteit ervan kunnen verhogen. In de toekomst zou mogelijk een combinatie van een financieel en een communicatief participatie-instrument kunnen zorgen dat de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven verder wordt vergroot.

Trefwoorden: participatie-instrumenten, continuïteit, groen-sociale burgerinitiatieven, effectiviteit

Voorwoord

Als afsluiting van mijn master Beleid en Politiek van de opleiding Bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam heb ik mij verder mogen verdiepen in de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven en de rol die gemeentelijke participatie-instrumenten hierbij kunnen spelen. Het is een onderwerp dat mij zeer interesseert, waardoor ik de afgelopen zes maanden met veel enthousiasme en vasthoudendheid gewerkt heb aan dit onderzoek. Het eindresultaat hiervan ziet u nu voor u.

Ik blik terug op een bijzondere en leerzame afstudeertijd. Voor mijn onderzoek heb ik zes maanden stage gelopen bij de afdeling Stadsbeheer van de gemeente Rotterdam. Na anderhalve maand stage, waarin ik net mijn plekje had gevonden binnen de gemeente Rotterdam en steeds meer vergaderingen bijwoonde om meer te weten te komen over het onderzoeksonderwerp, veranderde de situatie vanwege het coronavirus. Verdere vergaderingen werden gecancelled of vonden plaats via Microsoft Teams en iedereen moest thuiswerken. Ook de face-to-face interviews die op de planning stonden voor mijn onderzoek moesten in een andere vorm gaan plaatsvinden. Dit maakte het doen van mijn onderzoek een zeer uitdagende bezigheid, waar ik veel van heb geleerd. Ik wil mijn stagebegeleider Frank Kenselaar en twee collega's Marianne van Wijngaarden en Anouk Wackerlin bedanken voor hun hulp, feedback en de gezelligheid. Daarnaast wil ik alle respondenten bedanken voor hun tijd, hun flexibiliteit in deze bijzondere periode en de waardevolle gesprekken die we hebben gehad. Zonder hun inzet was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Verder wil ik graag mijn scriptiebegeleider, Jannes Willems, bedanken voor zijn begeleiding en zijn constante bereikbaarheid gedurende mijn onderzoek. Dankzij zijn kritische en constructieve feedback heb ik mijn masterthesis kwalitatief naar een hoger niveau kunnen tillen. Ook wil ik de tweede lezer, Jasper Eshuis, bedanken voor zijn duidelijke feedback en adviezen. Tot slot wil ik mijn vader bedanken voor het beschikbaar stellen van zijn kantoor, waar ik in alle rust aan mijn scriptie kon werken als ik mij thuis niet meer kon concentreren.

Ik wens u veel leesplezier.

Nikki Daenen

Rotterdam, 2 augustus 2020

Inhoudsopgave

	Pagina
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Probleemstelling	7
1.2.1 Doelstelling	8
1.2.2 Vraagstelling	8
1.3 Relevantie	9
1.3.1 Maatschappelijke relevantie	9
1.3.2 Wetenschappelijke relevantie	10
1.4 Onderzoeksaanpak	11
1.5 Leeswijzer	11
2. Theoretisch kader	12
2.1 Groen-sociale burgerinitiatieven	12
2.1.1 Burgerinitiatief	12
2.1.2 Groen-sociaal burgerinitiatief	14
2.1.3 Motieven en randvoorwaarden voor burgers	15
2.1.4 Motieven en randvoorwaarden voor de overheid	16
2.1.5 Effecten van (groen-sociale) burgerinitiatieven	17
2.2 Gemeentelijke participatie-instrumenten	18
2.3 Continuïteit van burgerinitiatieven	20
2.4 De effectiviteit van participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven	21
2.5 Conceptueel model	21
3. Methodologie	23
3.1 Case study onderzoek	23
3.2 Dataverzameling	23
3.3 Data-analyse	30
3.4 Betrouwbaarheid, authenticiteit en validiteit	31
4. Resultaten	34
4.1 De continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven	34
4.2 Participatie-instrumenten in het algemeen	36
4.3 Financiële participatie-instrumenten	36

4.4 Communicatieve participatie-instrumenten	41
4.5 Vergelijkende paragraaf	43
5. Conclusie en discussie	45
5.1 Conclusie	45
5.2 Discussie	46
5.3 Reflectie	48
5.4 Aanbevelingen	49
6. Literatuurlijst	50
7. Bijlagen	55

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In 2012 ontstond op de grens tussen de Noord- en Zuidoever van Rotterdam een prachtige plek: het Hefpark. Inwoners van Rotterdam hebben destijds de handen ineengeslagen en creëerden zo gezamenlijk een groene oase. Wat voorheen een braakliggend terrein naast de iconische Hefbrug was, veranderde in een gezellig park met een BMX-baan, een volleybalveld en verschillende volkstuinen waar volop boterbloemen en tomatenplanten groeien. Het park dient sindsdien als ontmoetingsplek voor zowel jong als oud. Iedereen is er welkom (Hefpark, z.d.).

Het voorbeeld van het Hefpark in Rotterdam staat niet op zichzelf. Steeds vaker nemen bewoners zelf het initiatief om taken over te nemen die voorheen van de overheid waren, zoals het bewaken van de veiligheid in wijken, het opvangen van asielzoekers en het inrichten van groene gebieden, zoals het Hefpark. In heel Nederland is, net als in andere landen over de hele wereld, te zien dat de verhoudingen tussen overheid, markt en samenleving veranderen. De overheid treedt zich daarbij steeds verder terug. MAEX, de maatschappelijke beurs van Nederland, schatte begin 2020 dat er ongeveer 1886 Nederlandse burgerinitiatieven zijn, maar er wordt vaak aangenomen dat dit aantal in werkelijkheid nog een stuk hoger ligt (MAEX, 2020). Door het toenemende aantal burgerinitiatieven wordt ook wel gesproken van de participatiesamenleving, de doe-democratie en de *Big Society* (Verhoef, Ruitenburg, Luttmer, Heirweg, Andric & Broeshart, 2018; De Haan, 2019).

Met de groei van burgerinitiatieven is er ook meer aandacht gekomen voor de continuïteit ervan. In de praktijk is gebleken dat het voortbestaan van burgerinitiatieven op de langere termijn lastig is. Veel initiatieven dreigen na één of een aantal jaar te moeten stoppen. Dit is ook het geval bij het Hefpark. De beheerders van het Hefpark hebben recentelijk alarm geslagen in de Telegraaf (De Haan, 2019). Ondanks tevreden reacties van bewoners uit de buurt kunnen de initiatiefnemers vaak niet rekenen op structurele steun vanuit de gemeente. Daarnaast lukt het initiatiefnemers zelden om andere hulpbronnen te regelen, waardoor ze te weinig budget overhouden om hun activiteiten voort te zetten. Ook het feit dat men zich langdurig moet inzetten voor het initiatief en het ontstaan van conflicten kan langdurige zelforganisatie in de weg komen te staan (Tonkens & Duyvendak, 2013; Uitermark, 2014). Burgerinitiatieven zijn belangrijk voor gemeenten, omdat met een terugtrekkende overheid de oplossing voor maatschappelijke problemen steeds vaker gevraagd wordt van burgers (Igalla, Edelenbos & Van Meerkerk, 2019). Om die reden staan gemeenten open om de

burgerinitiatieven waar mogelijk te ondersteunen, onder andere door middel van gemeentelijke participatie-instrumenten. Gemeentelijke participatie-instrumenten zijn instrumenten die gemeenten kunnen gebruiken om de participatie te bevorderen en te steunen. Onder gemeentelijke participatie-instrumenten vallen financiële participatie-instrumenten zoals subsidies, juridische participatie-instrumenten zoals verboden of verplichtingen en communicatieve/sociale participatie-instrumenten zoals informatieverstrekking (Salverda & Pleijte, 2015). Echter is nog weinig bekend over het effect van deze gemeentelijke participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven.

Vanwege de positieve bijdrage die burgerinitiatieven kunnen leveren voor mens en omgeving is het voor lokale overheden, zoals de gemeente Rotterdam, belangrijk om in kaart te brengen welke gemeentelijke participatie-instrumenten het voortbestaan van dergelijke initiatieven kunnen beïnvloeden (Meijer, 2018). Als dit inzichtelijk gemaakt is, kunnen lokale overheden hierop inspelen, waardoor burgers meer kunnen betekenen voor elkaar en voor hun omgeving. In dit onderzoek wordt de focus gelegd op groen-sociale burgerinitiatieven, vanwege het huidige belang om gemeenten te verduurzamen. Veel gemeenten in Nederland proberen namelijk zo goed mogelijk een steentje bij te dragen aan de nationale duurzaamheidsdoelstellingen, zoals onder andere 25 procent minder uitstoot van broeikasgassen in 2020 ten opzichte van 1990 (Climate Neutral Group, z.d.; Ekwadraat, z.d.). Als groen-sociale burgerinitiatieven langer stand kunnen houden, zal het voor gemeenten makkelijker haalbaar zijn om de gestelde doelen omtrent duurzaamheid te behalen. In dit onderzoek wordt gekeken naar de gemeente Rotterdam. Wat de gemeente Rotterdam een interessante casus maakt is dat het een grote gemeente is, waar veel participatie-instrumenten worden gebruikt en veel burgers zich inzetten voor verduurzaming en sociale verbeteringen in de gemeente.

1.2 Probleemstelling

In de aanleiding hierboven is een beeld geschetst van burgerinitiatieven, die op de langere termijn vaak niet levensvatbaar blijken te zijn. Bij het opstarten van dergelijke initiatieven lukt het vaak redelijk goed om financiering te regelen en enthousiaste burgers te vinden, maar bij de continuering gaat het voor groen-sociale burgerinitiatieven vaak mis. Over dit continuïteitsprobleem is op dit moment te weinig kennis, waardoor lokale overheden, zoals de gemeente Rotterdam, niet weten hoe in te spelen op dit probleem. Vooral over het effect van participatie-instrumenten die lokale overheden gebruiken ter ondersteuning van groen-sociale

burgerinitiatieven op de langere termijn is nog weinig bekend. De verschillende gemeentelijke participatie-instrumenten die de continuering van burgerinitiatieven beïnvloeden, zoals subsidieregelingen of adviseurs van de gemeente, zijn daarom leidend voor de doelstelling en vraagstelling van dit onderzoek.

1.2.1 Doelstelling

Dit onderzoek richt zich op het achterhalen van gemeentelijke participatie-instrumenten die de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven kunnen bevorderen. Het hoofddoel van dit onderzoek is daarom als volgt: het verklaren hoe participatie-instrumenten de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven bevorderen. Daarbij is het subdoel om inzichtelijk te maken hoe de gemeentelijke participatie-instrumenten in de toekomst de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven effectiever kan bevorderen.

1.2.2 Vraagstelling

Het onderzoek leidt tot een overzicht aan informatie voor de gemeente Rotterdam en andere lokale overheden over welke participatie-instrumenten werken en wat veranderd zou moeten worden aan de gebruikte participatie-instrumenten, zodat groen-sociale burgerinitiatieven optimaal ondersteund kunnen worden en de continuïteit van deze initiatieven bevorderd kan worden. Om dit in kaart te kunnen uitbrengen, is het van belang de volgende hoofdvraag te beantwoorden:

“Hoe effectief zijn de participatie-instrumenten voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven in de gemeente Rotterdam?”

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, moeten allereerst de kernconcepten worden afgebakend en gedefinieerd. Dit leidt tot de volgende drie theoretische deelvragen:

1. Wat wordt bedoeld met groen-sociale burgerinitiatieven?
2. Wat wordt in de theorie verstaan onder participatie-instrumenten?
3. Welke relevante factoren draagt de literatuur aan als mogelijke belemmeringen voor de continuïteit van burgerinitiatieven?

Bovengenoemde theoretische deelvragen vormen de basis voor de conceptuele deelvraag:

4. Hoe dragen participatie-instrumenten bij aan de continuïteit van burgerinitiatieven?

Met de handvatten die gecreëerd zijn door het beantwoorden van bovenstaande vragen kan vervolgens de specifieke situatie van de groen-sociale burgerinitiatieven in de gemeente Rotterdam worden bestudeerd. Dit gebeurt aan de hand van de volgende vier empirische deelvragen:

5. Welke participatie-instrumenten hanteert de gemeente Rotterdam voor groen-sociale burgerinitiatieven?
6. Hoe is het gesteld met de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven in de gemeente Rotterdam?
7. Hoe wordt het effect van de gehanteerde financiële participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven ervaren?
8. Hoe wordt het effect van de gehanteerde communicatieve/sociale participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven ervaren?

Tot slot volgt een analytische deelvraag:

9. Hoe effectief zijn de in de gemeente Rotterdam gebruikte participatie-instrumenten voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven?

1.3 Relevantie

Dit onderzoek naar de effectiviteit van gemeentelijke participatie-instrumenten bij het streven naar continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven biedt zowel een maatschappelijke als een wetenschappelijke bijdrage.

1.3.1 Maatschappelijke relevantie

Het feit dat de overheid zich steeds verder terugtrekt en wil dat burgers zelf meer maatschappelijke taken op zich gaan nemen, maakt onderzoek naar dit onderwerp actueel (Verhoef et al., 2018). De overheid heeft ervoor gekozen om burgers aan te spreken op hun zelfredzaamheid, waardoor burgerinitiatieven tegenwoordig niet meer weg te denken zijn uit de samenleving (MAEX, 2020). Dit wordt in het algemeen gezien als een gunstige ontwikkeling, omdat burgerinitiatieven een oplossing kunnen bieden voor het feit dat

voorzieningen door maatschappelijke veranderingen als de vergrijzing en de terugtrekkende overheid onder druk komen te staan (De Haan, 2019). Daarbij is uit eerdere onderzoeken gebleken dat burgerinitiatieven kunnen bijdragen aan het behoud van de leefbaarheid en sociale cohesie kunnen bevorderen (Meijer, 2018).

Vanwege de positieve bijdrage die burgerinitiatieven kunnen leveren, zijn lokale overheden geïnteresseerd in factoren die bij kunnen dragen aan de instandhouding van burgerinitiatieven (De Haan, 2019). Dit onderzoek is in dit opzicht dan ook maatschappelijk relevant, omdat het kennis oplevert over de vraag wat er nodig is voor continuïteit van burgerinitiatieven. Wanneer dit helder is kunnen lokale overheden hier beter op inspelen, wat ook de initiatiefnemers en uiteindelijk de burgers ten goede zal komen.

Wat specifiek de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven relevant maakt, zijn de huidige nationale doelstellingen omtrent duurzaamheid. In 2020 moet Nederland 25 procent minder broeikasgassen uitstoten ten opzichte van 1990. In 2030 wil Nederland het uitstootpercentage zelfs 49 procent lager hebben dan in 1990 en in 2050 moet het percentage uitstoot 95 procent lager zijn (Ekwadmaat, z.d.). Maar deze afname van broeikasgassen komt niet vanzelf. Gemeenten en burgers kunnen door samenwerking een belangrijke rol hierbij spelen. Door helder te krijgen hoe gemeenten kunnen helpen de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven te waarborgen, zullen de gemeenten wellicht sneller kunnen verduurzamen.

1.3.2 Wetenschappelijke relevantie

Omdat burgerinitiatieven de laatste decennia steeds meer zijn opgekomen, is er al relatief veel geschreven over dit onderwerp. Eerdere stukken zijn met name gericht op de effecten die burgerinitiatieven kunnen hebben. Ook is er enig onderzoek gedaan naar succesfactoren van burgerinitiatieven en factoren die bijdragen aan de continuïteit van burgerinitiatieven (Igalla & Van Meerkerk, 2015; Igalla, Edelenbos & Van Meerkerk, 2019). Echter, in deze onderzoeken is niet specifiek gekeken naar het succes van participatie-instrumenten die lokale overheden gebruiken bij de ondersteuning van dergelijke initiatieven, terwijl deze instrumenten een grote rol kunnen spelen bij de continuïteit van burgerinitiatieven. Dit onderzoek zal dan ook een bijdrage leveren aan dit kennistekort, door te kijken naar de effectiviteit van gemeentelijke participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven.

1.4 Onderzoeksaanpak

Het doel van dit onderzoek is het leveren van een advies aan lokale overheden zoals de gemeente Rotterdam over de wijze waarop groen-sociale burgerinitiatieven optimaal kunnen worden ondersteund, zodat continuïteit van deze initiatieven gewaarborgd kan worden. Om dit advies op te kunnen stellen wordt een tweeledig kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Enerzijds wordt er door middel van interviews met medewerkers van de gemeente Rotterdam en initiatiefnemers van groen-sociale burgerinitiatieven in Rotterdam informatie verzameld over de manier waarop beide groepen aankijken tegen de participatie-instrumenten die de gemeente Rotterdam hen biedt. Anderzijds wordt een documentanalyse uitgevoerd, waarbij gekeken wordt naar al bestaande onderzoeken, rapporten en andere informatie over de continuïteit van burgerinitiatieven in de gemeente Rotterdam.

1.5 Leeswijzer

Allereerst worden de kernconcepten van dit onderzoek afgebakend in het theoretisch kader. Daarna volgt de methodologie, waarin wordt beargumenteerd voor welke methode gekozen is en waarin wordt uitgelegd hoe het onderzoek is uitgevoerd. In dit hoofdstuk worden ook de participatie-instrumenten van de gemeente Rotterdam geïntroduceerd. Vervolgens worden de bevindingen behandeld in het resultatenhoofdstuk. Daarna volgen de conclusie en discussie, waar ook enkele aanbevelingen gegeven worden om de effectiviteit van gemeentelijke participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven te vergroten. Tenslotte volgen de literatuurlijst en de bijlagen, waar de topiclijsten voor de interviews, meer informatie over de bestudeerde gemeentelijke participatie-instrumenten en de codeboom die opgesteld is na de data-analyse te vinden zijn.

2. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk biedt een overzicht van inzichten uit de literatuur, die als handvatten kunnen dienen voor de beantwoording van de hoofdvraag. Allereerst wordt gedefinieerd wat in dit onderzoek wordt bedoeld met een burgerinitiatief, en later wordt specifiek ingegaan op een groen-sociaal burgerinitiatief. Vervolgens wordt uitgelegd wat wordt verstaan onder de continuïteit van burgerinitiatieven. Hierna worden gemeentelijke participatie-instrumenten geïntroduceerd. Vervolgens wordt het begrip continuïteit toegelicht. Ten slotte wordt ingegaan op de effectiviteit van deze instrumenten en hoe deze effectiviteit te meten is. Het theoretisch kader wordt afgesloten met een conceptueel model, waarin de verschillende theoretische concepten en hun invloeden worden samengevat. Dit vormt de leidraad voor het empirische gedeelte van dit onderzoek.

2.1 Groen-sociale burgerinitiatieven

2.1.1 Burgerinitiatief

Het woord burgerinitiatief is een samengesteld begrip. Het woord bestaat allereerst uit ‘burger’, wat verwijst naar inwoners van een stad of land (Van Dale, 2020), maar ook naar een verhouding tot het publieke domein en tot de staat als hoeder ervan. Een burger is namelijk iemand die zelf regeert en tegelijkertijd geregeerd wordt (Van Gunsteren, 1992). Dit houdt in dat burgers niet alleen participanten zijn, maar tegelijkertijd zelf verantwoordelijk zijn voor het functioneren van een gemeenschap (Veugeliers & De Kat, 2003). Het woord ‘initiatief’ verwijst naar burgers die uit eigen beweging aan de slag gaan met een kwestie binnen het publieke domein die zij zelf belangrijk achten, in plaats van wachten tot anderen de kwestie oppakken (Vrieling & Verhoeven, 2011). Als je deze twee woorden samenvoegt, kunnen burgerinitiatieven gezien worden als een vorm van zelforganisatie waarbij burgers energie en middelen mobiliseren om samen projecten te beginnen die publieke goederen of diensten leveren voor de gemeenschap (Igalla, Edelenbos & Van Meerkerk, 2019).

In de literatuur komt naar voren dat burgerinitiatieven vaak gezien worden als een specifieke vorm van burgerparticipatie (Arnstein, 1969). In het geval van burgerparticipatie kan een burgerinitiatief gezien worden als de derde generatie burgerparticipatie. Het betrekken en activeren van bewoners is dus geen nieuw fenomeen, maar is de laatste decennia wel sterk veranderd (Vrieling & Verhoeven, 2011). Volgens Lenos, Sturm en Vis (2006) wordt de

inspraak in besluitvormingsprocedures, zoals de mondiger wordende burgerij in de jaren zeventig afdwong, gezien als de eerste generatie burgerparticipatie. De tweede generatie burgerparticipatie staat voor burgers die in nog eerdere beleidsfasen kunnen participeren, via diverse vormen van coproductie en interactief beleid. Hierbij ligt de taak om onderwerpen te bepalen en burgers uit te nodigen wel nog steeds bij de overheid (Lenos, Sturm & Vis, 2006). Vanaf het begin van de huidige eeuw is de focus verschoven naar de derde generatie burgerparticipatie, ook wel (informele) burgerinitiatieven genoemd, waarbij de rollen van burgers en de overheid zijn omgedraaid. De burgers initiëren, terwijl de overheid participeert (Lenos, Sturm & Vis, 2006). Je kunt hier dus eigenlijk niet meer spreken van burgerparticipatie, maar van overheidsparticipatie (Hendriks, Wijdeven, Santokhi, Bogers & Kars, 2014).

Bij burgerinitiatieven nemen de burgers dus het voortouw als initiatiefnemers. De overheid treedt hierbij op als volger of facilitator en ze legt de burgers geen strikte voorwaarden of kaders op (Branden & Honigh, 2017; McLennon, 2018; Voorberg, Bekkers & Tummers, 2015). In Arnsteins bekende ladder van burgerparticipatie (1969) staan burgerinitiatieven dan ook op het hoogste niveau van burgermacht, namelijk burgercontrole. Dit houdt in dat burgers de volledige leiding, en dus controle, hebben over een specifiek programma of specifieke instelling (Igalla, et al., 2019).

De burgerinitiatieven zijn onder te verdelen in formele en informele burgerinitiatieven. Formele burgerinitiatieven gaan over het plaatsen van een thema op de politieke agenda, bijvoorbeeld door een bepaald aantal handtekeningen te verzamelen. Dit kan gezien worden als eerste generatie burgerparticipatie, omdat je met het ophalen van handtekeningen het besluitvormingsproces kunt beïnvloeden (Wijdeven, Graaf & Hendriks, 2013). Bij een informeel burgerinitiatief wordt de eerste stap door de maatschappij gezet. Burgers verrichten concrete handelingen om iets bij te dragen aan voor hen belangrijke zaken. De overheid reageert hier vervolgens op (Wijdeven, Graaf & Hendriks, 2013), door bijvoorbeeld bewonersbudgetten beschikbaar te stellen (Tonkens, 2009). Vooral de informele burgerinitiatieven zijn steeds meer zichtbaar in de huidige samenleving, vandaar dat de focus van dit onderzoek op de informele burgerinitiatieven ligt. Wanneer in dit onderzoek gesproken wordt over burgerinitiatieven worden dan ook informele burgerinitiatieven bedoeld.

Kenmerkend aan burgerinitiatieven is hun lokale oriëntatie (Meerkerk, Koppenjan & Keast, 2015). Vaak leggen de initiatiefnemers de focus op behoeften die burgers in hun lokale gemeenschap ervaren. Daarnaast worden ze gekenmerkt door hun gerichtheid op een specifieke kwestie of behoefte (De Moor, 2013). Ook zijn ze pragmatisch van karakter, wat inhoudt dat ze gericht zijn op directe actie van betrokkenen om zo de sociale en fysieke omgeving zo snel

mogelijk te verbeteren (Van de Wijdeven, 2012). Vaak zijn de initiatiefnemers niet tegen gevestigde machtsstructuren of systemen (Bang, 2009). Ze hebben zelfs regelmatig een bepaalde vorm van medewerking van overheden nodig, zoals middelen, toestemming of ondersteuning (Igalla & Van Meerkerk, 2015).

2.1.2 Groen-sociaal burgerinitiatief

Groen-sociale burgerinitiatieven zijn burgerinitiatieven zoals hierboven beschreven, die zich zowel richten op de sociale als op de ecologische omgeving. Voorbeelden van dergelijke burgerinitiatieven zijn stadstuinen, dakkassen en moestuinen. Op deze plekken kunnen burgers elkaar ontmoeten, wat duidt op het sociale aspect, en tegelijkertijd bezig zijn met het vergroenen van gemeenten.

De meeste kenmerken van burgerinitiatieven, zoals in 2.1.1 beschreven, zijn ook terug te zien bij groen-sociale burgerinitiatieven (Meerkerk, Koppenjan & Keast, 2015). Groen-sociale burgerinitiatieven hebben namelijk vaak ook een lokale oriëntatie. Er wordt ingespeeld op de ecologische en sociale behoeften van de omwonenden, zoals het vergroten van de sociale cohesie in de wijk of de buurt, het bijdragen aan biodiversiteit in de stad en het produceren van voedsel voor bewoners. Daarnaast zijn ze pragmatisch van karakter, omdat de burgers zo snel mogelijk verandering willen zien in hun omgeving. Ook hebben groen-sociale burgerinitiatieven, net als andere burgerinitiatieven, vaak een bepaalde vorm van medewerking van overheden nodig om hun werk voort te kunnen zetten of te verbeteren. Hier komt het belang van gemeentelijke participatie-instrumenten naar voren. Echter, groen-sociale burgerinitiatieven zijn vaak niet gericht op één specifiek vraagstuk of één specifieke behoefte. Bij deze initiatieven wordt namelijk geprobeerd zowel de ecologische omgeving als het sociale contact te verbeteren. De focus ligt bij groen-sociale burgerinitiatieven dus niet op één, maar op twee (of meer) vraagstukken of behoeften.

Met groen-sociale burgerinitiatieven doelen we in dit onderzoek dus op initiatieven die door lokale individuen binnen de lokale gemeenschap worden opgericht, gericht zijn op twee of meer specifieke vraagstukken of behoeften en die door middel van langdurige samenwerking tussen burgers en eventueel lokale overheden streven naar verbeteringen in de sociale én groene omgeving (Van Meerkerk, 2014; Van Meerkerk et al, 2015).

2.1.3 Motieven en randvoorwaarden voor burgers

Burgers hebben verschillende redenen om deel te nemen aan een burgerinitiatief, die allen ook terug te zien zijn bij de motivatie van bewoners om groen-sociale burgerinitiatieven te starten. Ten eerste kunnen zij zelf een dienst opzetten of hieraan meewerken omdat ze ontevreden zijn met de huidige dienstverlening van de overheid (Gofen, 2012). Ten tweede kunnen burgers het zien als hun plicht om iets bij te dragen aan hun leefomgeving. Dit kan een bijdrage aan een grote maatschappelijke opgave zijn, maar ook juist een klein, persoonlijker probleem in de directe omgeving. Dat plichtsgevoel is typisch Nederlands. Nederlandse politici staan namelijk bekend om het aanspreken op de eigen verantwoordelijkheid van burgers, anders dan landen als bijvoorbeeld Engeland, waar ze bewoners meer proberen aan te moedigen om zich in te zetten voor initiatieven (Verhoeven & Tonkens, 2013). Het derde motief om te werken aan een initiatief is het plezier dat mensen eruit halen (Bang, 2005; Denters, Tonkens, Verhoeven & Bakker, 2013; Li & Marsh, 2008). Deze verschillende motieven bepalen hoe burgers in hun initiatief staan, hoe ze denken over de overheid en welke soort stimulans of beloning vanuit de overheid effectief is (Hermus, Van Buuren & Molenveld, 2019).

Een onderscheid dat gemaakt kan worden is dat tussen burger-experts en alledaagse doeners. De eerste groep, de burger-experts, zijn burgers die nadrukkelijk onderdeel willen zijn van het politieke of beleidsproces. Zij zijn van mening dat zijzelf net zo goed kunnen voorzien in publieke diensten als een ambtenaar, professional of sociaal ondernemer. Zij hebben relevante netwerken, lokale kennis en voldoende vaardigheden om kleine, lokale projecten op te starten die hun visie laten zien. De tweede groep, de alledaagse doeners, bestaat uit burgers die zich puur focussen op de eigen omgeving en hun eigen project. Deze groep zal dus ook alleen contact leggen met de overheid als dit voor het project noodzakelijk is (Bang, 2005; Li & Marsh, 2008; Marsh & Akram, 2015).

Naast motieven spelen ook mogelijkheden een belangrijke rol bij de keuze om burgerinitiatieven te starten (Hermus, Van Buuren & Molenveld, 2019). Bepaalde omstandigheden, ook wel randvoorwaarden genoemd, kunnen burgers stimuleren het initiatief te nemen. Ten eerste zullen burgers die erop vertrouwen de benodigde kennis, middelen en vaardigheden te hebben om een succesvol initiatief te starten dit eerder proberen. Ten tweede werkt het hebben van een netwerk in de wijk als gunstige factor bij het opstarten van een initiatief, door de mogelijkheid om hulp te vragen aan burgers en organisaties binnen dat netwerk. De derde factor betreft de context waarbinnen het initiatief wordt opgezet, wat kan doelen op zowel de wijk als de (opstelling van de) gemeente. Burgers zullen eerder initiatief

tonen als zij het gevoel hebben dat hier ruimte voor is binnen de juridische- en beleidskaders en als zij het idee hebben dat ambtenaren naar hun behoeften willen luisteren en deze behoeften serieus nemen. Een vierde factor die burgers motiveert is het actief onder de aandacht brengen van de mogelijkheid om het initiatief te nemen (Denters et al., 2013; Lowndes & Sullivan, 2008; Van Buuren, 2017). Tot slot participeren burgers graag wanneer zij gevraagd worden voor de uitvoering van een specifieke, goed afgebakende activiteit (Voorberg, Janssen & Van Buuren, 2018).

2.1.4 Motieven en randvoorwaarden voor de overheid

Ook ambtenaren en politici kunnen verschillende motieven hebben om burgerinitiatieven te stimuleren en erin te investeren (Lowndes & Sullivan, 2008; Van Buuren, 2017). Ten eerste een democratisch motief, namelijk dat burgerinitiatieven de burger zoveel mogelijk zeggenschap geeft over zijn of haar omgeving. Burgers raken op andere manieren betrokken bij het bestuur van hun gemeente, wat de representatieve democratie kan aanvullen en beleid kan legitimeren. Deze betrokkenheid kan ook weer nieuwe, andere burgers aantrekken. Ten tweede kan de overheid een maatschappelijk motief hebben. Zoals al eerder vermeld kunnen burgerinitiatieven de sociale cohesie in de gemeenschap vergroten, doordat burgers zelf en gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de publieke ruimte. Het derde motief is de bestuurlijke. Burgers kunnen bijvoorbeeld over organiserend vermogen en specifieke kennis over lokale omstandigheden beschikken waar de overheid zelf niet over beschikt. Hierdoor kunnen burgers met hun eigen initiatieven een waardevolle aanvulling zijn. Ook kan zelfbeheer overheidsorganisaties uitdagen om producten en diensten van hogere kwaliteit te leveren en flexibeler om te gaan met veranderende omstandigheden. Het laatste motief van de overheid is financieel-economisch van aard. Burgerinitiatieven besparen de overheid namelijk geld, omdat diensten die burgers overnemen vaak niet langer (geheel) door de overheid betaald moeten worden.

De keuze van de overheid om burgerinitiatieven te stimuleren wordt gemaakt op beleidsniveau en ambtenaren moeten daar op uitvoeringsniveau mee omgaan. Hun houding en inzet is van grote invloed op de effectuering van burgerinitiatieven. Om deze initiatieven te faciliteren en te stimuleren zijn randvoorwaarden nodig, die bijvoorbeeld betrekking hebben op tijd, budget, steun van de leidinggevende, spelregels en ruimte om eigen afwegingen te maken (Hermus et al., 2019; Van Buuren, 2017).

2.1.5 Effecten van (groen-sociale) burgerinitiatieven

Eerdere onderzoeken hebben aangetoond dat burgerinitiatieven verschillende effecten kunnen hebben (Igalla, Edelenbos & Van Meerkerk, 2019). De meest genoemde uitkomst van burgerinitiatieven is de sociale verbetering van een gemeenschap of de leden van deze gemeenschap. Daarna volgt de duurzaamheid of levensvatbaarheid van burgerinitiatieven als meest beschreven, belangrijk resultaat, aangezien burgerinitiatieven een alternatief vormen voor overheidsdiensten en daardoor cruciaal zijn. Ten derde wordt vaak gesproken over de economische verbeteringen in de gemeenschap als gevolg van de burgerinitiatieven. Hierbij kan gedacht worden aan het creëren van nieuwe banen, het verminderen van armoede binnen de gemeenschap en het organiseren van inkomen genererende activiteiten voor leden van de gemeenschap (Hill, Nel & Illgner, 2007). Een ander mogelijk effect van burgerinitiatieven is het milieu-effect, vooral bij initiatieven die specifiek gefocust zijn op het verbeteren van de kwaliteit van de omgeving of de leefbaarheid in een wijk. Daarnaast kunnen burgerinitiatieven organiserende, fysieke, educatieve, legitieme en publieke effecten hebben. Ook kan de veiligheid in wijken toenemen als gevolg van het opzetten van burgerinitiatieven (Everett & Fuller, 2011). Tot slot kunnen burgerinitiatieven bij het streven naar doelen een verhoging van de effectiviteit veroorzaken, vooral als hierbij gestreefd wordt naar het behalen van duidelijk gedefinieerde doelen (Ramirez, 2005).

Deze eerdere bevindingen tonen aan dat burgerinitiatieven onder andere betrekking hebben op het behalen van organisatorische prestaties en op het creëren van publieke waarde. Daarom kunnen twee niveaus worden onderscheiden: extern en intern. Het externe niveau verwijst naar resultaten van burgerinitiatieven die waarneembaar zijn buiten het initiatief, geproduceerd voor externe actoren zoals leden van de gemeenschap of andere doelgroepen. Het gaat hier dus om een bijdrage aan het algemeen welzijn, waar sociale, economische, milieu-, veiligheids-, onderwijs-, fysieke en openbare resultaten onder vallen.

Het interne niveau heeft betrekking op resultaten die burgerinitiatieven realiseren als organisaties. Hierbij kan men denken aan de duurzaamheid, legitimiteitsresultaten en organisatorische resultaten. Deze resultaten verwijzen vooral naar de capaciteit van initiatieven om hun activiteiten te vergemakkelijken, met resultaten over de oprichting, het beheer en de levensvatbaarheid van burgerinitiatieven. De continuïteit van burgerinitiatieven waar in dit onderzoek naar gekeken wordt, valt dus ook onder het interne niveau van burgerinitiatieven (Igalla, Edelenbos & Van Meerkerk, 2019).

2.2 Gemeentelijke participatie-instrumenten

Gemeentelijke participatie-instrumenten zijn een voorbeeld van beleidsinstrumenten. Beleidsinstrumenten kunnen worden omschreven als “*alle zaken die door of namens de overheid worden gebruikt of kunnen worden gebruikt om het bereiken van één of meer beleidsdoelen te bevorderen*” (Hoogerwerf, 1998, p. 22). Deze beleidsinstrumenten, waaronder participatie-instrumenten die door gemeenten gebruikt kunnen worden, kunnen vervolgens op verschillende manieren gecategoriseerd worden. Een bekende categorisering van beleidsinstrumenten is die van Pieter Winsemius, die beleidsinstrumenten opdeelt in drie categorieën: de zweep (wetten, regels en straffen), de peen (subsidie, heffing en beloning) en de preek (overtuigen met behulp van normen en waarden, *peptalks*) (Heyne, 2012).

Deze indeling van Winsemius is later vertaald door Van der Doelen (1991), wat bekend is komen te staan als de meest gebruikte categorisering van beleidsinstrumenten: financiële, juridische en communicatieve/sociale instrumenten. Bij financiële instrumenten proberen overheden het gedrag van burgers te beïnvloeden via positieve financiële prikkels, zoals een financiële bijdrage, een subsidieregeling of een prijsvraag, of via negatieve financiële prikkels, zoals heffingen. Financiële instrumenten zijn vaak effectief, omdat er bepaalde afspraken gemaakt worden om een bijdrage of een subsidie te verlenen. Wel zijn ze complexer dan de andere twee soorten participatie-instrumenten (Benijts, 2005).

Bij het samenspel met burgerinitiatieven kunnen (lokale) overheden ook gebruik maken van juridische instrumenten. Dit zijn bijvoorbeeld geboden, verboden of verplichtingen die de overheid kan stellen (Salverda & Pleijte, 2015). Ook privaattoevereenkomsten vallen onder juridische participatie-instrumenten. Daarbij is sprake van wederkerigheid: overheden maken gezamenlijk met burgers, maatschappelijke organisaties of (sociale) ondernemingen afspraken, waar beide groepen zich vervolgens aan dienen te houden. Juridische participatie-instrumenten zijn minder complex dan financiële participatie-instrumenten en ze zijn effectief. Echter zijn juridische participatie-instrumenten niet altijd legitiem (Benijts, 2005).

Bij communicatieve/sociale instrumenten staat informatieverspreiding en communicatie centraal. Via bijvoorbeeld overreding en vrijwilligheid wordt geprobeerd het gedrag van burgers te beïnvloeden (Salverda & Pleijte, 2015). Een ander voorbeeld van een communicatief/sociaal participatie-instrument is ambtelijke ondersteuning, door bijvoorbeeld het leveren van menskracht. Deze menskrachten worden ingezet om met burgers, maatschappelijke organisaties of (sociale) ondernemingen mee te denken, belangrijke verbindingen te maken, advies uit te brengen en kennis te delen, om zo de participatie te

vergemakkelijken. Vaak wordt gesteld dat communicatieve/sociale participatie-instrumenten wat minder effectief zijn, vanwege hun vrijblijvende karakter. Een communicatief/sociaal instrument zoals een conferentie heeft dan ook een wat lagere effectiviteitsverwachting dan bijvoorbeeld boetes of subsidies (Van der Doelen, 1991). Wel zijn communicatieve/sociale instrumenten legitiem en minder complex dan financiële participatie-instrumenten (Benijts, 2005). Communicatieve/sociale participatie-instrumenten zullen in de rest van dit onderzoek benoemd worden als communicatieve participatie-instrumenten.

Financiële, juridische en communicatieve instrumenten kunnen allen zowel repressieve als stimulerende instrumenten betreffen. Een stimulerend instrument is facultatief, wat inhoudt dat de burger zelf mag beslissen of hij of zij meedoet of gebruik maakt van bijvoorbeeld een voorlichting, subsidie of overeenkomt. Een andere benaming voor een stimulerend instrument is een gedragsverruimend instrument. Daartegenover staat een repressief instrument, waarbij de burgers geen inspraak hebben bij de beslissing om een instrument toe te passen. De overheid bepaalt of bepaalde propaganda, heffingen of verboden worden toegepast. Zo'n soort instrument wordt ook wel een gedragsbeperkend instrument genoemd (Van der Doelen, 1991). In de tabel hieronder zijn voorbeelden te zien van stimulerende en repressieve beleidsinstrumenten voor financiële, juridische en communicatieve/sociale instrumenten. In dit onderzoek ligt de focus voornamelijk op stimulerende, financiële participatie-instrumenten en stimulerende, communicatieve participatie-instrumenten.

	STIMULEREND	REPRESSIEF
JURIDISCH PARTICIPATIE-INSTRUMENT	Overeenkomst	Gebod, verbod
FINANCIËEL PARTICIPATIE-INSTRUMENT	Subsidie	Heffing
COMMUNICATIEF PARTICIPATIE-INSTRUMENT	Voorlichting	Propaganda

Tabel 1: Soorten beleidsinstrumenten (Van der Doelen, 1991)

In de praktijk wordt in de meeste gevallen niet gekozen voor één specifiek instrument, maar voor een mix van instrumenten (Howlett, 2005). Zo kan bij beleid om het aantal verkeersdoden

te laten dalen gekozen worden voor stimulerende, communicatieve/sociale instrumenten, zoals informatieve campagnes waarin het gewenste gedrag wordt aangemoedigd. Tegelijkertijd zal er een wettelijke verplichting zijn om gordels om te doen en wanneer dit niet gebeurt zullen boetes worden opgelegd, wat respectievelijk voorbeelden zijn van een repressief, juridisch instrument en een repressief, financieel instrument (Fobé, Brans & Wayenberg, 2014).

2.3 Continuïteit van burgerinitiatieven

Continuïteit verwijst in dit onderzoek naar het vermogen van burgerinitiatieven om langdurig te kunnen blijven bestaan (Igalla & Meerkerk, 2015). Dit vermogen bestaat uit een aantal componenten, namelijk de aanwezigheid van een diverse netwerkstructuur, de organisatorische capaciteit met betrekking tot de interne infrastructuur en de financiële gezondheid van initiatieven.

Een divers netwerk houdt in dit geval in dat veel burgerinitiatieven en andere betrokken actoren aan elkaar verbonden zijn, waardoor zij met elkaar kunnen samenwerken, elkaar kunnen helpen en van elkaar kunnen leren (Newman, Waldron, Dale & Carriere, 2008; Bess, Perkins, Cooper & Jones, 2011).

Met de organisatorische capaciteit van initiatieven wordt de interne infrastructuur van een initiatief bedoeld. De organisatorische vorm, de energie, de vaardigheden waarover de initiatiefnemers beschikken en de cultuur van initiatieven beïnvloedt de besluitvorming en uiteindelijk ook de capaciteit van initiatieven om hun missie te blijven volbrengen (Bess, et al, 2011).

Over de definitie van financiële gezondheid valt te twisten. In eerste instantie lijkt een groen-sociaal initiatief dat financiële steun krijgt van de gemeente wellicht financieel gezond. Het risico hierbij is alleen dat wanneer deze financiële steun vanuit de gemeente wegvalt het initiatief niet weet te overleven. Daarom komt het ook regelmatig voor dat groen-sociale burgerinitiatieven een andere inkomstenbron hebben, zoals inkomsten uit de verkoop van groenten en fruit uit de wijktuin. Daarnaast kan de mate van steun vanuit de overheid gezien worden als een beïnvloedende factor van continuïteit van burgerinitiatieven. Wanneer een burgerinitiatief kan rekenen op steun vanuit de overheid, bijvoorbeeld van de gemeente, is de kans dat het initiatief blijft bestaan groter (Bess, et al., 2011). Wel spelen er verschillende factoren die het voor gemeenten ingewikkeld maken om in zee te gaan met burgerinitiatieven. Resultaten van burgerinitiatieven zijn vaak op lange termijn pas zichtbaar. Ook is er vaak geen garantie dat een burgerinitiatief een gewenst resultaat gaat opleveren. Dit kan de

verantwoording voor het investeren van bijvoorbeeld tijd of gemeenschapsgeld vermoeilijken, wat vervolgens invloed kan hebben op de continuïteit van een burgerinitiatief (Dam, Salverda & During, 2011).

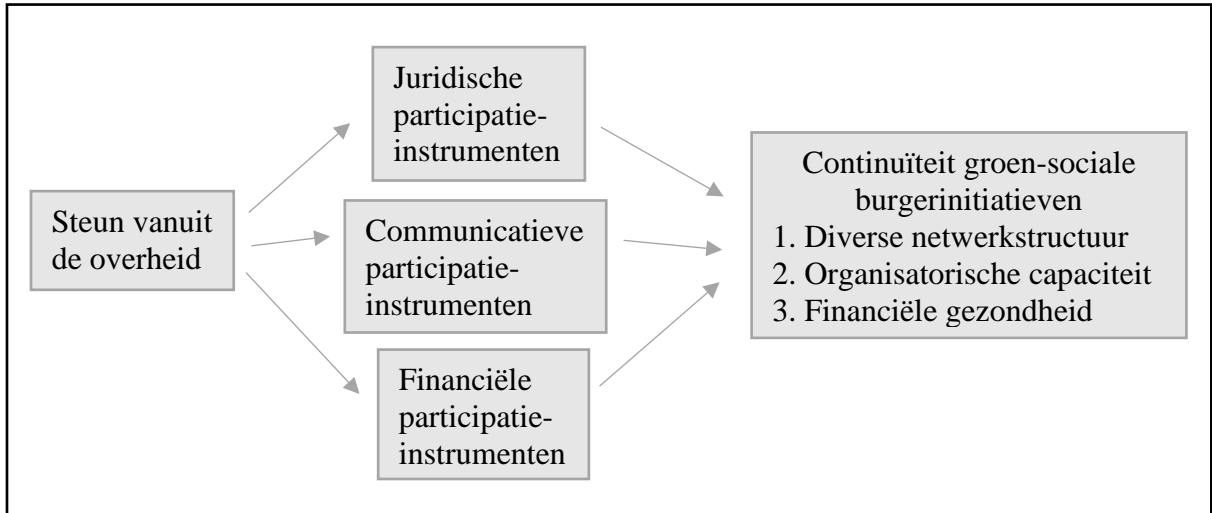
Ook de eerder beschreven motieven om burgerinitiatieven uit te voeren zijn van invloed op de continuïteit van burgerinitiatieven. Wanneer deze motieven namelijk wegvallen, bijvoorbeeld wanneer burgers niet aan de benodigde middelen kunnen komen, geen toegang meer hebben tot een netwerk of niet het idee hebben dat hun inzet wordt gewaardeerd vanuit de overheid, zal de continuïteit van het burgerinitiatief eerder in gevaar komen (Denters et al., 2013; Lowndes & Sullivan, 2008; Van Buuren, 2017).

2.4 De effectiviteit van participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven

Met de effectiviteit van een beleid wordt de mate waarin de gekozen beleidsinstrumenten bijdragen aan het bereiken van de gestelde doeleinden bedoeld (Hoogerwerf, 1989). De gekozen beleidsinstrumenten waarover gesproken wordt zijn in dit onderzoek de gemeentelijke participatie-instrumenten die rondom groen-sociale burgerinitiatieven gebruikt worden. De continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven wordt in dit onderzoek gezien als doeleinde. Om te kijken hoe effectief de gemeentelijke participatie-instrumenten zijn voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven wordt gekeken in welke mate de gemeentelijke participatie-instrumenten bijdragen aan het bereiken van continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven.

2.5 Conceptueel model

Uit bovenstaande theorie valt een conceptueel model op te stellen, zoals op de volgende bladzijde te zien is in figuur 1. Aan de linkerkant staat de steun vanuit de overheid, wat onderverdeeld kan worden in drie soorten participatie-instrumenten, namelijk de juridische, financiële en communicatieve participatie-instrumenten. Alle drie de soorten participatie-instrumenten kunnen op hun eigen manier invloed uitoefenen op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven. Volgens de theorie bestaat dit vermogen van groen-sociale burgerinitiatieven om te blijven bestaan uit drie verschillende componenten: de diversiteit van de netwerkstructuur, de organisatorische capaciteit en de financiële gezondheid van het burgerinitiatief.

Figuur 1: Conceptueel model

3. Methodologie

3.1 Case study onderzoek

In dit onderzoek is het belangrijk te weten te komen hoe de effectiviteit van de gemeentelijke participatie-instrumenten voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven wordt ervaren. Daarom is in dit onderzoek gekozen voor een kwalitatieve aanpak. Aan de hand van semigestructureerde interviews en drie documentanalyses wordt een antwoord op de onderzoeksvraag geformuleerd.

Dit onderzoek betreft een *case study* onderzoek, omdat er onderzoek wordt gedaan bij één onderzoekseenheid, namelijk de gemeente Rotterdam. Mijn zes maanden durende stage bij de gemeente Rotterdam maakte het mogelijk om de omgang van de gemeente met groen-sociale participatie-instrumenten intensief te onderzoeken binnen een specifieke context (Bryman & Becker, 2012). Ik had de ruimte om tot in de diepte te onderzoeken en een insiders-blik op de realiteit te vormen. In dit onderzoek is sprake van een *exemplifying case*. Dit houdt in dat de casus, in dit geval de gemeente Rotterdam, gekozen wordt met als doel om de omstandigheden van een alledaagse situatie vast te leggen (Yin, 2009). Deze casus is dus niet gekozen omdat het een ongewone casus is, maar omdat het een goed voorbeeld is van meerdere cases (Bryman & Becker, 2012). De gemeente Rotterdam dient als voorbeeld van een grote stad, die veel participatie-instrumenten gebruikt en zich inzet om de gemeente gezamenlijk te verduurzamen. Door inbedding in een bredere context van theorie wordt getracht boven de enkelvoudige casusbeschrijving uit te stijgen (Thomas & Myers, 2015).

3.2 Dataverzameling

Omdat het in dit onderzoek belangrijk is te weten te komen hoe de effectiviteit van de gemeentelijke participatie-instrumenten voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven wordt ervaren zijn interviews afgenomen. Dit onderzoek focust zich op de ervaring van ambtenaren in Rotterdam, vandaar dat in totaal zeventien ambtenaren zijn geïnterviewd die allen werkzaam zijn bij de gemeente Rotterdam. Om te kijken in hoeverre de ervaring van bewoners en sociaal ondernemers in Rotterdam afwijkt of overeenkomt met de ervaring van de ambtenaren is tijdens het onderzoek besloten om ook nog twee bewoners (waarvan één ook een ambtenaar is die ik heb geïnterviewd) en één sociaal ondernemer te spreken. Deze drie interviews dienen dus als aanvulling op de ervaring van de ambtenaren in

de gemeente Rotterdam. Hieronder, in tabel 2, is een lijst te zien van de respondenten, benoemd bij hun functie.

RESPONDENTEN	
1	Adviseur Stadsbeheer 1
2	Adviseur Stadsbeheer 2
3	Bewoner 1
4	Bewoner 2
5	Groenmakelaar
6	Initiatievenmakelaar
7	Medewerker Circulair
8	Medewerker Couleur Locale
9	Medewerker EdiCitNet 1
10	Medewerker EdiCitNet 2
11	Medewerker Opzoomer Mee
12	Procesmanager Right 2 Challenge
13	Projectmanager (zelfde persoon als bewoner 1)
14	Sociaal ondernemer
15	Trainee Stichting Voor Goed
16	Wijkmanager
17	Wijknetwerker 1
18	Wijknetwerker 2
19	Wijktuinman 1
20	Wijktuinman 2

Tabel 2: Respondenten

De respondenten zijn verzameld aan de hand van het sampling type *snowball of chain sample*, waarbij eerder gevonden respondenten weer andere respondenten aandragen (Creswell & Poth, 2017). Via mijn stagebegeleider heb ik verschillende namen doorgekregen van ambtenaren die mij iets konden vertellen over de effectiviteit van de gemeentelijke participatie-instrumenten. Deze ambtenaren hebben mij vervolgens aangeraden weer andere ambtenaren, bewoners en sociaal ondernemers te benaderen. Hierbij is gebruik gemaakt van doelbewuste selectie, ook wel *purposive sampling* genoemd, omdat de respondenten in dit onderzoek moesten voldoen aan een bepaald criterium (Creswell & Poth, 2017). Dit criterium is dat de respondenten kennis

hebben over en betrokken zijn bij het onderzoeksonderwerp: groen-sociale burgerinitiatieven en gemeentelijke participatie-instrumenten in de gemeente Rotterdam.

De interviews zijn in een tijdsbestek van een half uur tot anderhalf uur afgenomen en betreffen semigestructureerde interviews. Tijdens de interviews zijn de in de topiclijst vooraf opgestelde onderwerpen behandeld, maar daar is ook af en toe enigszins van afgeweken. In dit onderzoek is gekozen voor het afnemen van semigestructureerde interviews, omdat een topiclijst structuur in de interviews kan aanbrengen en kan dienen als een soort *checklist* om na te gaan of alle belangrijke onderwerpen besproken zijn. Tegelijkertijd is er bij semigestructureerde interviews voldoende ruimte om door te vragen als de respondenten iets interessants zeggen of als je iets niet begrijpt (Horton, Macye & Struyven, 2004). Zo wordt het mogelijk om veel gedetailleerde informatie te verzamelen. De vooraf opgestelde onderwerpen voor dit onderzoek zijn terug te vinden in de topiclijst, die als bijlage bij dit onderzoek is gevoegd. Vanwege de coronacrisis hebben deze interviews, op twee interviews na, digitaal plaatsgevonden, via Microsoft Teams, Skype en Zoom. De overige twee interviews zijn met gepaste afstand tussen mij en de respondenten afgenomen in een gebouw van de gemeente Rotterdam.

Naast het afnemen van interviews is in dit onderzoek ook informatie verworven aan de hand van enkele documentanalyses. Over bepaalde gemeentelijke participatie-instrumenten waren namelijk al eerder evaluatieonderzoeken gedaan, die goed aansloten op dit onderzoek. Het gaat om een evaluatieonderzoek naar Right 2 Challenge en Right 2 Cooperate, een onderzoek naar het functioneren van de gemeente Rotterdam rondom groene burgerparticipatie en een evaluatieonderzoek over de ervaring van sociaal ondernemers bij het samenwerken met de gemeente Rotterdam. Hieronder, in tabel 3, volgt een korte lijst met de geanalyseerde documenten.

GEANALYSEERDE DOCUMENTENTEN

1	Evaluatieonderzoek naar Right 2 Challenge: Right 2 Challenge op z'n Rotterdams (Jochemsen, 2020)
2	Evaluatieonderzoek sociaal ondernemers: Gespreksverslagen Sociaal Ondernemerschap Voor Groen (z.d.)
3	Evaluatieonderzoek groene participatie-instrumenten: Noeste stad met groene handen (Baas, 2020)

Tabel 3: Geanalyseerde documenten

In dit onderzoek naar de ervaren effectiviteit van gemeentelijke participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven in de gemeente Rotterdam is gekeken naar vijftien participatie-instrumenten. Hieronder, in tabel 4, is elk participatie-instrument dat behandeld wordt in dit onderzoek kort uitgelegd. Ook zijn de instrumenten ingedeeld op het soort instrument, zoals in hoofdstuk 2.2 genoemd is. Bij de participatie-instrumenten die voor dit onderzoek belangrijk waren om te onderzoeken kwamen geen compleet juridische participatie-instrumenten voor. In financiële participatie-instrumenten zitten ook vaak juridische aspecten, omdat er bijvoorbeeld bij een subsidieregeling ook afspraken gemaakt worden tussen de gemeente en burgers, maatschappelijke organisaties of (sociale) ondernemingen, maar de nadruk ligt daar op de financiële hulp. Vandaar dat dit onderzoek zich beperkt op enerzijds financiële participatie-instrumenten en anderzijds communicatieve participatie-instrumenten. Een meer uitgebreide uitleg van deze participatie-instrumenten van de gemeente Rotterdam is te vinden in de bijlagen.

PARTICIPATIE- INSTRUMENT	OMSCHRIJVING	SOORT INSTRUMENT
BEWONERSINITIATIEF	Bewoners van de gemeente Rotterdam kunnen via een bewonersinitiatief budget krijgen om gezamenlijk hun straat, buurt of wijk te verbeteren (Jongenelen, 2016)	Financieel
CIRCULAIR	Een plek waar de gemeente Rotterdam en initiatieven hun kennis en netwerken kunnen delen om gezamenlijk een circulaire economie te realiseren (Rotterdamcirculair.nl, z.d.)	Communicatief
CITYLAB010	CityLab010 is een ondersteuningsprogramma	Financieel, maar heeft ook wat weg van een

	<p>van de gemeente Rotterdam voor bewoners, ondernemers en organisaties die een oplossing hebben voor maatschappelijke issues in Rotterdam. Elk jaar is er ongeveer drie miljoen euro beschikbaar als startbudget voor initiatiefnemers. Daarnaast bieden ze initiatiefnemers de mogelijkheid om mee te doen aan workshops en hulp bij het opstellen van een projectplan. Op basis van deze projectplannen bepaalt CityLab010 welke initiatieven startbudget krijgen (CityLab010.nl, z.d.)</p>	<p>communicatief participatie-instrument</p>
<p>COULEUR LOCALE</p>	<p>Couleur Locale is een subsidie die elke gebied in de gemeente Rotterdam heeft om te verdelen over verschillende welzijnsactiviteiten, die bijdragen aan één of meer van de volgende punten: (vroeg)signaleren en preventie, dienstverlening en ondersteuning, het aanmoedigen van de eigen</p>	<p>Financieel</p>

	kracht van bewoners en activering en participatie (Rotterdam.nl, z.d.)	
EDIBLE CITIES NETWORK (EDICITNET)	Een netwerk dat groene, eetbare initiatieven op de kaart zet, informatie biedt en waar mensen zich kunnen inzetten voor deze initiatieven (Edicitnet.com, z.d.)	Communicatief
GROENLOKET	Een digitaal informatiepunt voor alle burgerinitiatieven die iets met groen te maken hebben (Motie Groenloket, 2017)	Communicatief
GROENMAKELAAR	Een aanspreekpunt waar bewoners contact mee op kunnen nemen met allerlei vragen over burgerinitiatieven die iets met groen te maken hebben (Motie Groenmakelaar, 2017)	Communicatief
INITIATIEVENMAKELAAR	Aanspreekpunt waar bewoners contact mee op kunnen nemen met allerlei vragen over burgerinitiatieven in de brede zin	Communicatief
OPZOOMER MEE	Opzoomer Mee levert een financiële bijdrage aan activiteiten in een straat of buurt om deze schoner, veiliger en socialer te	Financieel

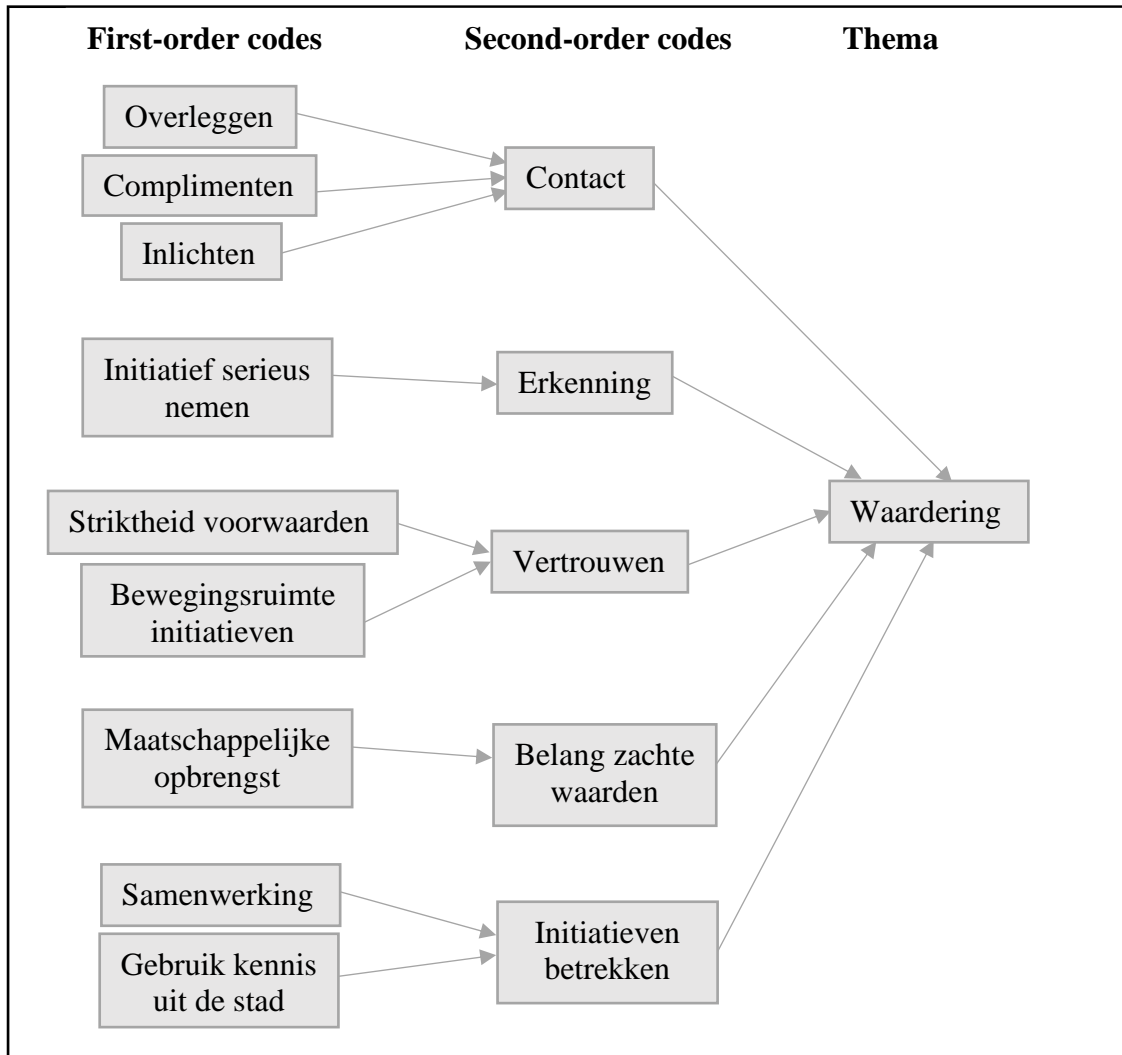
	maken (Opzoomermee.nl, z.d.)	
RIGHT 2 CHALLENGE	Budget dat bewoners van de gemeente Rotterdam kunnen krijgen om de gemeente uit de dagen hun taken beter of goedkoper te doen. Wanneer het nodig is kunnen indieners door Right 2 Challenge ondersteund worden bij de uitwerking van hun plan (Jochemsen, 2020).	Financieel, maar heeft ook wat weg van een communicatief participatie-instrument
RIGHT 2 COOPERATE	Een samenwerkingsverband tussen bewoners en de gemeente Rotterdam, waarbij bewoners wat meer mogelijkheden hebben dan bij Right 2 Challenge (Reukema, 2019)	Financieel, maar heeft ook wat weg van een communicatief participatie-instrument
STICHTING VOOR GOED	Stichting die met name sociaal ondernemers aan elkaar koppelt en ondersteunt bij hun werk aan maatschappelijke vraagstukken (Voorgoedagency.nl, z.d.)	Communicatief
WIJKMANAGER	Verbindende schakel tussen de wijk en de clusters	Communicatief
WIJKNETWERKER	Contactpersoon voor de wijkbewoners die hen kan	Communicatief

	helpen bij vragen rondom de gemeente	
WIJKTUINMAN	De wijk tuinman biedt bewoners van de gemeente Rotterdam hulp bij alles omtrent zelfbeheer in het groen	Communicatief

Tabel 4: Bestudeerde participatie-instrumenten van de gemeente Rotterdam

3.3 Data-analyse

Na het afnemen van de interviews werden de interviews getranscribeerd en vervolgens geanalyseerd in Atlas.ti. Deze analyse bestond uit het aandachtig doorlezen van de interviews en het toekennen van codes aan stukken tekst. Omdat de codes gevormd zijn op grond van de empirie is er sprake van *open coding* (Cascio, Lee, Vaudrin & Freedman, 2019). Ik begon met het toekennen van de *first-order codes*, die vrij specifiek waren. Vervolgens werd aan deze stukken tekst *second-order codes* toegekend, die iets algemener werden. Deze *second-order codes* konden daarna weer aan enkele thema's gekoppeld worden. Zo ontstaat er een duidelijk overzicht uit de resultaten. In figuur 2, op de volgende bladzijde, is een voorbeeld te zien hoe tijdens de data-analyse is overgegaan van *first-order codes* naar *second-order codes* en vervolgens naar een overkoepelend thema, in dit geval rond het thema waardering. Tijdens de data-analyse werd steeds gekeken welke thema's terugkwamen in de interviews en wat hierbij de overeenkomsten en tegenstrijdigheden zijn tussen de verschillende interviews. Er was sprake van een zich herhalend onderzoeksproces (Bryman & Becker, 2012). Gaandeweg werden de transcripten met elkaar vergeleken en werden de codes die toegekend waren aan stukken tekst verfijnd en gegroepeerd. Op die manier werden de belangrijke bevindingen overzichtelijk gemaakt. Theoretische verzadiging was bereikt op het moment dat er geen nieuwe informatie en geen nieuwe codes meer bijkwamen (Bryman & Becker, 2012). Daarom werd het afnemen van interviews op dat moment gestopt. Ook de drie al bestaande documenten zijn in Atlas.ti geanalyseerd door codes toe te kennen aan stukken tekst die belangrijk waren voor het onderzoek. Na het coderen van de interviews en de al bestaande documenten is een codeboom opgesteld, die te zien is in bijlage 3 van dit onderzoek.

Figuur 2: Voorbeeld van first-order codes, second-order codes en thema

3.4 Betrouwbaarheid, authenticiteit en validiteit

Twee criteria om kwalitatief onderzoek te beoordelen zijn volgens Cuba en Lincoln (in Bryman & Becker, 2012, p. 390) de betrouwbaarheid en de authenticiteit. De betrouwbaarheid van een onderzoek is op te delen in de volgende vier aspecten: *credibility*, *transferability*, *dependability* en *confirmability*. *Credibility* staat voor de geloofwaardigheid van het onderzoek. De interviews zijn allen opgenomen met een *voice recorder*, wat betekent dat de interviews achteraf nogmaals beluisterd kunnen worden. Daarnaast is, ondanks dat het onderwerp van dit onderzoek in eerste instantie wellicht niet zo geladen lijkt, de privacy van alle respondenten volledig beschermd. Op die manier hoopte ik ervoor te zorgen dat de respondenten zich genoeg op hun gemak voelen om te zeggen wat ze echt denken over de effectiviteit van de gemeentelijke participatie-instrumenten. Daarom heb ik in dit onderzoek, zowel in alle

transcripten als in dit onderzoeksverslag, de ambtenaren alleen bij functie benoemd en de initiatiefnemers alleen ‘bewoner’ of ‘sociaal ondernemer’ genoemd. Daarnaast hebben de respondenten van tevoren allemaal informatie gekregen over dit onderzoek en hebben zij een toestemmingsformulier ondertekend voor het afnemen en verwerken van de interviews, zodat er sprake is van *informed consent* (Creswell, 2013).

Het tweede aspect van betrouwbaarheid is *transferability*, overdraagbaarheid (Bryman & Becker, 2012). De afgenomen interviews en geanalyseerde documenten betreffen slechts een klein deel van de populatie. De bevindingen kunnen daarom niet automatisch gegeneraliseerd worden, omdat de respons mogelijk selectief is. Wel is ervoor gezorgd dat over elk participatie-instrument dat behandeld is in dit onderzoek meerdere respondenten gesproken zijn, waarbij ook gelet werd op variatie in gender, leeftijd en werkervaring, zodat de interviews niet een te eenzijdig beeld op zouden leveren.

Het derde aspect van betrouwbaarheid is *dependability*, wat staat voor de mate van nauwkeurige informatie zodat het onderzoek herhaald kan worden. Alle gegevens van dit onderzoek zijn veilig opgeslagen op een SURF-drive. De handleiding voor de interviews, de documenten die geanalyseerd zijn en alle transcripten zijn bewaard. In combinatie met de beschrijving van de gekozen methode in dit hoofdstuk is het voor andere onderzoekers mogelijk om dit onderzoek in de toekomst te herhalen.

Het laatste aspect van betrouwbaarheid is *confirmability*, ook wel objectiviteit genoemd. Door respondenten het toestemmingsformulier te laten ondertekenen, waarin vermeld staat dat zij volledig anoniem kunnen spreken, wordt geprobeerd de respondenten te stimuleren om hun werkelijke ervaring te delen. Tijdens de interviews had ik als interviewer ook een terughoudende rol. Het is namelijk van belang dat vooral de ervaringen van de ambtenaren, bewoners en sociaal ondernemer zelf naar voren komen. De beste manier om te onderzoeken hoe zij naar de effectiviteit kijken is daarom om de respondenten scherpe vragen te stellen, zelf veel te laten vertellen en ze zo min mogelijk te beïnvloeden in hun antwoorden. Er zijn dus geen sturende vragen gesteld tijdens de interviews. Verder ben ik kritisch gebleven op de afgenomen interviews. Ik luisterde ze terug en analyseerde wat er beter kon, zodat ik kon leren van eerdere inzichten. Ook de al bestaande documenten zijn zo objectief mogelijk geanalyseerd. Door ze meerdere malen aandachtig door te lezen ging ik na of er geen subjectiviteit in mijn analyse geslopen was. Op die manier is de objectiviteit in dit onderzoek gewaarborgd.

Het tweede criteria om kwalitatief onderzoek mee te beoordelen is authenticiteit (Bryman & Becker, 2012). Dit criteria gaat over de vraag wat men in de praktijk met de verkregen informatie kan. Vanwege de diepgang van de interviews is veel rijke informatie

opgehaald, waar los van de gemeente Rotterdam ook andere gemeenten in Nederland iets aan kunnen hebben, wanneer zij de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven willen verhogen.

Ook de validiteit is gewaarborgd in dit onderzoek. Een van de redenen voor de keuze voor het afnemen van interviews is dat je in interviews een grotere mogelijkheid hebt om, indien nodig, vragen verder te verduidelijken, informatie te onttrekken en herinneringsproblemen te verminderen door doorvraagvragen te stellen. Op die manier voorkwam ik dat mensen vragen verkeerd begrepen en dus geen valide antwoord gaven. Door de afgenomen interviews terug te luisteren en te analyseren werd het duidelijke welke vragen eventueel nog extra uitgelegd moesten worden. Dit vergroot de validiteit van het onderzoek (Borgatti, Everett & Johnson, 2013). Daarnaast helpt het open coderen bij het genereren van rijke thematische analyses vanuit het perspectief van de respondenten. Het geeft prioriteit aan validiteit, door te kijken of de resultaten overeenstemmen met wat ik als onderzoeker van plan was om te bestuderen en door te kijken of de resultaten overeenstemmen met de realiteit die wordt ervaren door de respondenten (Cascio, et al., 2019). Tot slot is gestreefd naar constructvaliditeit, ook wel begripsvaliditeit genoemd, wat betrekking heeft om de mate waarin de maat van een construct het beoogde concept voldoende meet (O’Leary-Kelly & Vokurka, 1998). Dit is gedaan door een begrip als participatie-instrumenten te splitsen in verschillende soorten participatie-instrumenten en verschillende componenten van continuïteit te bestuderen. Door verschillende aspecten van deze begrippen mee te nemen in het onderzoek kan een completer beeld geschetst worden.

4. Resultaten

In dit resultatenhoofdstuk worden de empirische bevindingen gepresenteerd om de hoofdvraag “*Hoe effectief zijn de gemeentelijke participatie-instrumenten voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven in de gemeente Rotterdam?*” te kunnen beantwoorden. Allereerst worden de kwalitatieve resultaten over de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven in Rotterdam besproken. Daarna zullen de resultaten over de participatie-instrumenten in het algemeen worden besproken. Vervolgens zal, net als in het theoretisch kader, een onderscheid gemaakt worden tussen participatie-instrumenten met een financiële focus en participatie-instrumenten met een communicatieve focus. In iedere subparagraaf komen ervaringen van zowel de ambtenaren als de bewoners en sociaal ondernemers aan bod. Tot slot wordt een vergelijking gemaakt tussen het effect van de financiële en communicatieve participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven.

4.1 De continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven

Op de vraag hoe het met de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven in de gemeente Rotterdam is gesteld kwamen verschillende antwoorden. Sommige ambtenaren gaven aan redelijk veel groen-sociale burgerinitiatieven te kennen die de laatste jaren noodgedwongen moesten stoppen, maar er waren ook ambtenaren die vooral veel positieve verhalen hadden over de groen-sociale burgerinitiatieven die zij kenden in de gemeente Rotterdam. Dit verschil zit voornamelijk in het soort initiatiefnemers en het soort participatie-instrument dat deze initiatiefnemers gebruiken. Met het soort initiatiefnemers doel ik op bewoners en sociaal ondernemers. Vooral bij de groep bewoners lijken de meeste problemen rondom de continuïteit van initiatieven te zitten. Zij hebben vaak weinig kennis over de gang van zaken en beschikken niet over een groot netwerk, wat duidt op de belangrijke componenten van continuïteit uit het theoretisch kader, namelijk de organisatorische capaciteit en een divers netwerk. Ook het schrijven van een voorstel, wat nodig is voor het krijgen van subsidie, is vaak een struikelblok voor bewoners. Zo gaf een wijknetwerker aan over een bewoner die regelmatig een initiatief indient: “*Dat is een hele lieve vrouw die heel veel in de wijk doet, heel enthousiast. Maar ja, je kan eigenlijk, die is eigenlijk niet in staat zelf om zo’n voorstel te maken.*” Dit maakt het voor initiatiefnemers moeilijker om hun initiatief financieel gezond te krijgen, wat ook een belangrijke component van continuïteit voor groen-sociale burgerinitiatieven is.

De sociaal ondernemers hebben door hun relevante netwerken, lokale kennis en vaardigheden over het algemeen minder moeite om hun initiatief draaiende te houden. De sociaal ondernemers beschikken over veel professionaliteit. Die professionaliteit, samen met hun relevante netwerken, zorgen dat zij beter scoren op de organisatorische capaciteit en de diversiteit van het netwerk. Ook lukt het sociaal ondernemers door hun kennis en contacten vaak beter om een goed businessplan op te stellen, wat hun initiatief financieel gezonder maakt. Deze punten komen de continuïteit van hun initiatieven ten goede. Zo gaf de procesmanager van Right 2 Challenge aan *“Right 2 Challenge gebeurt niet met vrijwilligers, dat zijn allemaal professionals ... De mensen die dat doen, die doen dat ook heel bewust. En daar worden ook hele serieuze afspraken mee gemaakt. En die krijgen ook betaald. Dat is een hele andere categorie”*. Alhoewel het probleem rondom de continuïteit zich dus voornamelijk afspeelt bij de bewoners, hebben ook sociaal ondernemers af en toe moeite om de continuïteit van hun groen-sociale burgerinitiatief te waarborgen. De meest genoemde reden hiervoor is dat de gemeente heel strikte voorwaarden stelt om initiatieven te helpen, waardoor het sociaal ondernemers (net als burgers) soms niet lukt om hulp te krijgen van de gemeente, wat de continuïteit van deze initiatieven in gevaar kan brengen.

Het stranden van groen-sociale burgerinitiatieven is volgens ambtenaren, bewoners en sociaal ondernemers deels te wijten aan factoren binnen de gemeente, waar in de volgende paragrafen verder op in zal worden gegaan. Er zijn echter ook enkele oorzaken voor het vroegtijdig stoppen van groen-sociale burgerinitiatieven die buiten de macht van de gemeente Rotterdam liggen. Zo komt het regelmatig voor dat bewoners die een initiatief hebben gestart gaan verhuizen en geen enthousiaste opvolger kunnen vinden. Ook ruzies tussen initiatiefnemers of in het bestuur kunnen ervoor zorgen dat een initiatief strandt. Verder komt het regelmatig voor dat bewoners zich niet meer in kunnen zetten voor hun initiatief door ziekte of sterfte. Daarnaast komt het af en toe voor dat groen-sociale initiatieven zich vestigen op braakliggend terrein, waarvan zij weten dat ze daar in de loop van de tijd weg moeten omdat er dan weer gebouwd gaat worden. Dit weten ze dus van tevoren, maar vaak gaat er zoveel tijd overheen dat de mensen van het initiatief het toch als permanente vestiging gaan zien. Ook komt het soms voor dat op een plek van een initiatief werkzaamheden aan bijvoorbeeld het riool gedaan moeten worden of dat de grond moet worden opgehoogd, waardoor de initiatieven weg moeten en opnieuw moeten beginnen. Dit kan vaak niet voorkomen worden en resulteert vaak in het omvallen van een initiatief.

4.2 Participatie-instrumenten in het algemeen

In de gemeente Rotterdam zijn veel verschillende participatie-instrumenten rondom groen-sociale burgerinitiatieven. Al deze participatie-instrumenten zijn terug te vinden in hoofdstuk 3, tabel 4. Deze instrumenten zijn bedoeld om de burgerparticipatie in Rotterdam te stimuleren, te vergroten en te verbeteren, iets waar de gemeente Rotterdam volgens de geïnterviewde ambtenaren veel belang aan hecht. Door zoveel verschillende participatie-instrumenten te hebben wordt geprobeerd zoveel mogelijk Rotterdammers te bereiken en te kunnen helpen. Dit wordt door veel ambtenaren als positief ervaren. Zo zei een wijktuinman: *“Hoe meer opties, hoe beter”*. Toch kan het grote aanbod van participatie-instrumenten de burgerparticipatie ook vermoeilijken, volgens enkele ambtenaren. Zij gaven aan dat het voor bewoners vaak onduidelijk is bij wie ze het beste hun vragen kunnen stellen. Sommige ambtenaren zien dan ook graag verschillende participatie-instrumenten samengaan in de toekomst, zodat het aanbod van instrumenten wat beperkter is en er meer overzicht is voor de initiatiefnemers. Dan zouden de sterkste punten van alle verschillende participatie-instrumenten kunnen worden samengevoegd tot een paar nieuwe instrumenten.

4.3 Financiële participatie-instrumenten

Onder de financiële participatie-instrumenten vallen het bewonersinitiatief, Couleur Locale, CityLab010, Opzoomer Mee, Right 2 Challenge en Right 2 Cooperate. In het algemeen wordt er door zowel ambtenaren als bewoners en sociaal ondernemers redelijk positief aangekeken tegen de financiële participatie-instrumenten, alhoewel het ene instrument beter wordt gevonden dan het andere. Elk jaar heeft de gemeente Rotterdam veel subsidiegeld dat zij kunnen besteden aan verschillende initiatieven die iets moois doen voor de gemeente. Dit komt de continuïteit van burgerinitiatieven en sociale ondernemingen vaak ten goede, omdat het hebben van genoeg geld volgens ambtenaren, bewoners en sociaal ondernemers een belangrijk middel is voor initiatieven om te blijven bestaan.

Het financiële participatie-instrument CityLab010 wordt ervaren als veelbelovend, omdat initiatiefnemers hier goed geholpen worden bij het maken van een businessplan tijdens verschillende cursussen, zodat ze na afloop van het CityLab010 traject goed op eigen benen kunnen staan. Deze hulp naar financiële gezondheid toe komt de continuïteit van de initiatieven ten goede. Op die manier zijn de initiatieven namelijk ook niet meer volledig afhankelijk van gemeentelijke subsidies. Ook krijgen initiatieven bij CityLab010 organisatietips, wat de

organisatorische capaciteit en daarmee de continuïteit kan vergroten. Bij het participatie-instrument Right 2 Challenge is het voor initiatiefnemers ook mogelijk hulp te krijgen bij het opstellen van een plan voor het initiatief. Verder worden het bewonersinitiatief, Couleur Locale en Opzoomer Mee gezien als goede financiële participatie-instrumenten, omdat ze redelijk laagdrempelig zijn en dus wat kleine groen-sociale initiatieven kunnen ondersteunen. Waar het, vanwege de tijdsinvestering, gebrek aan kennis en gebrek aan contacten, kleine groen-sociale initiatieven vaak niet lukt om aanspraak te maken op financiële participatie-instrumenten met heel strikte voorwaarden, kunnen laagdrempelige participatie-instrumenten deze initiatieven wel van dienst zijn, wat in tabel 5 op pagina 39 dan ook gekenmerkt wordt als een succesfactor van het bewonersinitiatief, Couleur Locale en Opzoomer Mee. Bij Right 2 Cooperate ligt de focus vooral op een transparante, gelijkwaardige samenwerking tussen initiatieven en de gemeente Rotterdam. Dit biedt de initiatieven de mogelijkheid om veel te leren op onder andere organisatorisch vlak, wat goed is voor de organisatorische capaciteit en daarmee goed is voor de continuïteit van het initiatief.

Echter is uit de interviews en de analyse van de eerdere evaluatieonderzoeken gebleken dat er nog veel faalfactoren zijn rondom de financiële participatie-instrumenten, ook bij de participatie-instrumenten waar zojuist allerlei pluspunten van genoemd zijn. Het eerste grote probleem waar ambtenaren en initiatiefnemers tegenaan lopen is dat de subsidieregelingen zo strak zijn ingedeeld. Vroeger waren er deelgemeenten die één pot met geld hadden en dat verdeelden over allerlei soorten initiatieven. Nu is dit centraler binnen de gemeente geregeld met één potje voor natuur, één potje voor zorg, et cetera. Groen-sociale initiatieven zijn een combinatie van natuur en sociaal en omdat zij dus niet precies binnen één potje passen, lukt het vaak niet om geld te krijgen. Zo gaf een trainee van Stichting Voor Goed aan dat het volgende bleek uit interviews met Rotterdamse sociaal ondernemers: *“Ze lopen ook veel op tegen subsidieregelingen. Die eigenlijk heel strak zijn ingedeeld en waar je, die niet goed aansluiten bij de praktijk. Bijvoorbeeld omdat veel ondernemers op heel veel verschillende vlakken werken en niet bijvoorbeeld alleen bij werk en inkomen of alleen bij stadsbeheer of alleen bij... Dus ze lopen aan tegen die verkokering van de gemeente, met alle verschillende clusters.”* Dit maakt het krijgen van subsidies voor groen-sociale initiatieven heel ingewikkeld. Dit zou volgens veel ambtenaren en initiatiefnemers anders moeten. Niet langer aparte potjes voor specifieke thema's, maar meer bewegingsruimte tussen de potjes door. Dit zou de financiële gezondheid en daarmee de continuïteit van groen-sociale initiatieven ten goede komen.

De tweede faalfactor die aansluit bij de eerste faalfactor is de hoeveelheid regels waar een initiatief aan moet voldoen om subsidie te ontvangen. De voorwaarden zijn soms zo strikt

dat bijna geen enkel initiatief erdoorheen komt, bijvoorbeeld bij een bewonersinitiatief of een Right 2 Challenge, zoals in tabel 5 op pagina 39 te zien is. Volgens enkele ambtenaren zijn deze strikte voorwaarden het resultaat van wantrouwen vanuit de gemeente. Sommige afdelingen van de gemeente Rotterdam, zoals Stadsbeheer, zijn het al wat meer gewend om taken uit handen te geven en erop te vertrouwen dat burgers voldoende competenties hiervoor hebben, maar bij sommige afdelingen heerst nog een stuk meer angst om taken die voorheen altijd door de gemeente gedaan werden uit handen te geven. Door erg strikte voorwaarden te stellen wordt het risico op mislukking zo klein mogelijk geprobeerd te krijgen. Toch geven meerdere ambtenaren en sociaal ondernemers aan dat de gemeente doorslaat in haar strikte regels. Zo gaf een wijknetwerker aan: *“Ja, ik zeg het altijd maar gewoon, als ik het echt doe volgens de regels, dan moet ik negen van de tien afwijzen. Want er is altijd wel iets.”* Dit vindt hij, en met hem veel andere ambtenaren, zonde, omdat het veel werk oplevert, veel traagheid veroorzaakt en hierdoor ook veelbelovende initiatieven niet worden goedgekeurd. Wel is het zo dat het ene financiële participatie-instrument strengere eisen stelt dan het andere instrument. Opzoomer Mee staat bijvoorbeeld juist bekend om de laagdrempeligheid. *“Daar heb je gewoon vijf handtekeningen voor nodig”*, aldus een medewerker van Opzoomer Mee. Hier lukt het groen-sociale burgerinitiatieven bij Opzoomer Mee eerder om subsidie te krijgen en (tijdelijk) financieel gezond te worden. Ook Couleur Locale en het bewonersinitiatief worden als laagdrempelig beschouwd. Doordat deze instrumenten laagdrempelig zijn, zijn er veel initiatieven die gebruik maken van deze instrumenten. Door de verscheidenheid van deze instrumenten ontstaat er een divers netwerk, wat de continuïteit ten goede kan komen.

Een derde faalfactor is dat veel groen-sociale burgerinitiatieven vaak geen goed businessplan hebben, los van de initiatieven die via CityLab010 en Right 2 Challenge geholpen worden hierbij. Bij gebrek aan een goed businessplan zijn initiatieven vaak volledig afhankelijk van de gemeentelijke subsidies. Zo gaf een medewerker van Couleur Locale aan: *“De meeste zijn, niet allemaal, maar bijna allemaal, honderd procent afhankelijk van de gemeente qua financiën. We vragen ook wel vaak naar cofinanciering, maar dat lukt meestal niet”*. Wanneer de subsidie vanuit de gemeente Rotterdam dan stopt, is er geen ander geld wat de initiatieven kunnen gebruiken en zijn ze vaak genoodzaakt te stoppen. Veel subsidies zijn ook maar eenmalig of voor een paar jaar. Er moet daarom een beter verdienmodel achter deze initiatieven komen, zodat de initiatieven na de subsidie ook nog kunnen blijven bestaan. Dit kan bijvoorbeeld door initiatiefnemers beter te begeleiden bij het opstellen van een businessplan, zoals bij CityLab010 en Right 2 Challenge dus al gebeurt. Vandaar dat CityLab010 en Right 2 Challenge niet een volledig financieel participatie-instrument is, maar ook communicatieve

aspecten heeft. De begeleiding bij CityLab010 en Right 2 Challenge komt de financiële gezondheid en organisatorische capaciteit van initiatieven ten goede, wat de continuïteit van deze initiatieven verhoogt.

Een vierde faalfactor is dat veel sociale initiatieven wegbezuinigd zijn, waardoor er ook voor groen-sociale initiatieven amper geld is, wat het weer wat lastiger maakt voor initiatiefnemers om een subsidie te krijgen en dus om een initiatief te laten slagen. Een adviseur van Stadsbeheer vertelde dat groen-sociale initiatieven onder sociaal werk vallen en zei: *“En dat is wegbezuinigd. En je ziet naar mijn idee veel van die groen-sociale initiatieven juist dat doen.”* Nu het voor groen-sociale burgerinitiatieven lastiger is om financiële ondersteuning te krijgen van de gemeente Rotterdam is het voor hen ook lastiger om financieel gezond te blijven.

Daarnaast is het vaak zo dat bewoners, maatschappelijke organisaties of (sociale) ondernemingen enkel eenmalig financiële participatie-instrumenten mogen gebruiken, meestal met de duur van één jaar. Dit komt de financiële gezondheid dat jaar ten goede, maar daarna moet het initiatief op eigen benen kunnen staan, wat in de praktijk regelmatig lastig blijkt te zijn. Als er bij een instrument alleen maar subsidie verstrekt wordt, zonder een initiatief zoals bij CityLab010 te helpen met een businessplan, dan zorgt dit vaak niet voor financiële gezondheid van dit initiatief op de lange termijn. Als er meer aandacht besteed wordt aan hoe initiatieven financieel onafhankelijk kunnen zijn, komt dit de financiële gezondheid van initiatieven ten goede en kan de continuïteit van dit soort initiatieven wellicht verhoogd worden. Wel is het zo dat bij sommige financiële participatie-instrumenten van de gemeente Rotterdam, zoals Couleur Locale, een subsidie structureel wordt als een initiatief driemaal achter elkaar een subsidie heeft gehad. Dit is hieronder in tabel 5 dan ook genoemd als een succesfactor van Couleur Locale. Deze structurele subsidie zorgt namelijk voor zekerheid bij het initiatief en maakt het initiatief financieel gezond, waardoor het een grotere kans heeft om te blijven bestaan.

De zesde faalfactor, en volgens veel sociaal ondernemers ook één van de belangrijkste punten waar groen-sociale burgerinitiatieven tegenaanlopen, is de onderwaardering van hun initiatief. Hierdoor kunnen zij subsidies en andere hulp mislopen. De gemeente is (deels) namelijk nog steeds erg gefocust op de economische waarde van initiatieven. Maar bij dit soort groen-sociale initiatieven is het lastig om de waarde te kwantificeren. Het gaat namelijk vooral om hun maatschappelijke waarde, ook wel de zachte waarde genoemd. Het is lastig om in getallen uit te drukken hoeveel het oplevert als een buurtmoestuin eenzame mensen, mensen met psychische problemen, etc. opvangt en een dagbesteding geeft, terwijl het wel degelijk veel kan opleveren voor Rotterdam. Zo vertelde een medewerker van EdiCitNet: *“Het is vaak*

moelijk te kwantificeren van wat ze nou precies bijdragen, maar waar we het eens over zijn is dat ze gewoon een bijdrage leveren aan de leefbaarheid van de stad.” Het belang van deze initiatieven moet daarom meer erkend worden. Door het gebrek aan erkenning en waardering kunnen deze initiatieven subsidies en hulp mislopen, maar ook kan het zijn dat initiatieven zelf beslissen ermee op te houden vanwege dit gebrek aan erkenning en waardering. Daarom is het voor de continuïteit van groen-sociale initiatieven ook belangrijk dat de gemeente meer naar de maatschappelijke waarde gaat kijken i.p.v. de economische waarde.

FINANCIEEL PARTICIPATIE-INSTRUMENT	SUCCEFACTOREN	FAALFACTOREN
BEWONERSINITIATIEF	Laagdrempelig, dus goed voor divers netwerk	Houden soms te erg vast aan de opgestelde regels
COULEUR LOCALE	Laagdrempelig, dus goed voor divers netwerk, na 3 maal wordt de subsidie structureel	Ieder jaar opnieuw aanvragen
CITYLAB010	Initiatieven krijgen hulp om financieel onafhankelijk te worden en organisatietips	Eenmalig, heel lang traject
OPZOOMER MEE	Kleinschalig, bottom-up initiatief, laagdrempelig, dus goed voor divers netwerk	-
RIGHT 2 CHALLENGE	Mogelijk om structureel budget over te nemen, wat goed is voor de financiële gezondheid. Initiatiefnemers worden erg serieus genomen en zijn gelijkwaardig aan de gemeente	Erg strikte voorwaarden, weerstand vanuit de ambtenaren, procedure als lang ervaren
RIGHT 2 COOPERATE	Gaat om nauwe samenwerking met de gemeente, waardoor er minder weerstand is dan bij Right 2 Challenge en wat goed	*Instrument is nog in oprichting, dus nog geen echte faalfactoren bekend

is voor de organisatorische
capaciteit en een divers netwerk

Tabel 5: Succes- en faalfactoren van financiële participatie-instrumenten

4.4 Communicatieve participatie-instrumenten

De communicatieve participatie-instrumenten, waar Circulair, EdiCitNet, het groenloket, de groenmakelaar, de initiatievenmakelaar, de wijknetwerker, de wijkmanager en de wijktuinman onder vallen, kunnen initiatieven niet financieel ondersteunen. Wel kunnen ze op andere manieren van groot belang zijn voor initiatiefnemers. Zo kunnen initiatiefnemers bij deze personen en plekken terecht voor vragen en hulp. Burgers kunnen doorverwezen worden naar de juiste personen en kunnen tips krijgen over hoe ze hun initiatief het beste kunnen aanpakken.

Het contact met de bewoners van Rotterdam wordt zowel door de ambtenaren als door de bewoners als belangrijk ervaren. De ambtenaren zien dat ze door het contact burgers kunnen enthousiasmeren en kunnen aanmoedigen om een initiatief te starten. De burgers krijgen in het contact met bijvoorbeeld de wijkmanager, de wijknetwerker of de wijktuinman te horen dat hun werk gewaardeerd wordt, wat ze motiveert om zich te blijven inzetten voor hun omgeving, wat de continuïteit van initiatieven ten goede komt. Zoals in tabel 6 op de volgende bladzijde te zien is wordt het feit dat de wijkmanager, de wijknetwerker en de wijktuinman dicht bij de bewoners staan dan ook gezien als een succesfactor. Ook voor sociaal ondernemers is het belangrijk om meer waardering te krijgen, omdat bij veel van hen het idee heerst dat de gemeente hen vooral als geldvragers ziet. Een trainee bij Stichting Voor Goed gaf dan ook de volgende wens van veel sociaal ondernemers waar zij mee heeft gesproken aan: *“Ga ons alsjeblieft als serieuze zakenpartner zien”*. Door goed te communiceren kunnen de gemeente en de sociaal ondernemers elkaar beter helpen en zijn ze gemotiveerder, wat de continuïteit van initiatieven ten goede komt. Dit gebeurt al bij veel communicatieve participatie-instrumenten en wordt als erg positief ervaren.

Een andere succesfactor van de communicatieve participatie-instrumenten Circulair, EdiCitNet en Stichting Voor Goed is dat zij een sterk netwerk creëren voor burgerinitiatieven en/of sociaal ondernemers, wat ook als succesfactor in tabel 6 op de volgende bladzijde genoemd staat. Door het hebben van zo'n divers netwerk blijven deze initiatieven vaak langer bestaan. Zo gaf een medewerker van Opzoomer Mee aan: *“Dan zie je ook, dat netwerk is er, en dat is ontzettend waardevol en kostbaar. Want juist hè, dat kan ik blijven herhalen, omdat het van de mensen zelf is en blijft.”* In zulke netwerken kan men van elkaar leren, met elkaar

samenwerken, elkaar hulp bieden en elkaar waarschuwen voor eerdere fouten die gemaakt zijn. Op die manier hebben deze initiatieven meer kans van slagen dan kleine burgerinitiatieven zonder netwerk, die alles zelf uit moeten vinden.

Naast bovengenoemde succesfactoren van de communicatieve participatie-instrumenten zijn er in dit onderzoek ook meerdere faalfactoren aan het licht gekomen. Ten eerste zijn er wellicht te veel verschillende aanspreekpunten, waardoor de burgers niet goed weten bij wie ze hun vraag moeten stellen. Als initiatiefnemers niet weten bij welk communicatief participatie-instrument ze terecht kunnen, kunnen ze via deze instrumenten ook niet in contact worden gebracht met andere initiatiefnemers, wat hen voor deze initiatieven moeilijker maakt om een divers netwerk te creëren, wat lastig kan zijn voor de continuïteit van initiatieven.

Ten tweede zijn veel communicatieve participatie-instrumenten, zoals de wijknetwerker, de groenmakelaar en de initiatievenmakelaar, nog redelijk onbekend bij zowel bewoners als bij sociaal ondernemers. Zo gaf een wijknetwerker uit het Nieuwe Westen, een Rotterdamse wijk, aan: *“Ik weet niet hoeveel mensen er in het Nieuwe Westen wonen, maar laten dat er nou eens tienduizend zijn. Nou, als honderd mensen mij kennen dan is dat veel.”* Wanneer meer mensen op de hoogte zijn van het bestaan van deze participatie-instrumenten zullen wellicht meer mensen een initiatief willen starten, kunnen er meer verbindingen worden gelegd en zal het makkelijker zijn om een initiatief draaiende te houden.

Ten derde hebben enkele communicatieve participatie-instrumenten last van de gemeentelijke starheid. Zo komt het regelmatig voor dat wijknetwerkers en wijkmanagers het in een discussie met de gemeente eens zijn met de burgers, maar er zelf niet voor kunnen zorgen dat zaken sneller worden geregeld. Zij hebben geen beslissingsbevoegdheid, wat het soms lastig kan maken om bewoners/initiatiefnemers tevreden te houden of te krijgen, terwijl waardering een belangrijke component van continuïteit is.

COMMUNICATIEF PARTICIPATIE-INSTRUMENT	SUCCEFACTOREN	FAALFACTOREN
CIRCULAIR	Kennisuitwisseling over een circulaire economie, creëert een netwerk	Kan geen financiële ondersteuning bieden

EDIBLE CITIES NETWORK	Creëert een divers netwerk voor initiatiefnemers van groen, eetbare initiatieven	Kan geen financiële ondersteuning bieden
GROENLOKET	Bevat veel informatie over wat te doen bij groene initiatieven	Beperkt tot een site, nog niet transparant genoeg
GROENMAKELAAR	Vast aanspreekpunt	Nog niet bij iedereen bekend
INITIATIEVENMAKELAAR	Vast aanspreekpunt	Nog niet bij iedereen bekend
STICHTING VOOR GOED	Steun voor sociaal ondernemers, coaching, creëert een divers netwerk	Kan geen financiële ondersteuning bieden
WIJKMANAGER	Staat dicht bij de bewoners, vast aanspreekpunt	Geen beslissingsbevoegdheid, redelijk onbekend
WIJKNETWERKER	Staat dicht bij de bewoners, vast aanspreekpunt	Geen beslissingsbevoegdheid
WIJKTUINMAN	Staat dicht bij de bewoners, flexibel, veel groenkennis	Bewoners hebben vaak een verkeerd beeld van wat de wijk tuinman doet

Tabel 6: Succes- en faalfactoren van communicatieve participatie-instrumenten

4.5 Vergelijkende paragraaf

Zowel financiële als communicatieve participatie-instrumenten kunnen zowel een positieve als een negatieve bijdrage leveren aan de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven. De financiële participatie-instrumenten kunnen vooral effect hebben op de financiële gezondheid van groen-sociale burgerinitiatieven. Toch is dit effect bij veel instrumenten niet zo groot, omdat het bij groen-sociale burgerinitiatieven vaak gaat om eenmalige subsidies voor één of een paar jaar. Als burgerinitiatieven geen extra hulp krijgen bij bijvoorbeeld het opstellen van een businessplan is het vaak lastig voor hen om financieel gezond te worden. Echter, als er bij financiële participatie-instrumenten ook aandacht wordt besteed aan het regelen van een eigen

verdienmodel voor de initiatieven kan er voor financieel gezonde initiatieven gezorgd worden, wat de continuïteit van deze initiatieven ten goede komt. Communicatieve participatie-instrumenten hebben veel minder effect op de financiële gezondheid van groen-sociale burgerinitiatieven. Door middel van communicatieve participatie-instrumenten kunnen bewoners of (sociaal) ondernemers wel doorverwezen worden naar de juiste plek voor bijvoorbeeld een subsidieaanvraag of kunnen ze om hulp vragen als ze ergens niet uitkomen bij het aanvragen van een subsidie of het starten van een initiatief, wat uiteindelijk tot financiële gezondheid kan leiden.

Communicatieve participatie-instrumenten zorgen vooral dat groen-sociale burgerinitiatieven een groot, divers netwerk om zich heen hebben, waarvan ze kunnen leren en waar ze elkaar kunnen helpen als dat nodig is. Het vele persoonlijke contact tussen bewoners of (sociaal) ondernemers en de ambtenaren achter de communicatieve participatie-instrumenten zorgt voor een goede band, waarbij beide groepen van elkaar kunnen leren. Dit komt de continuïteit ten goede. Bij financiële participatie-instrumenten gaat het veel minder om het creëren van een netwerk. Toch zou je kunnen zeggen dat laagdrempelige financiële participatie-instrumenten, zoals het bewonersinitiatief, Couleur Locale en Opzoomer Mee, door die laagdrempeligheid ook bijdragen aan het creëren van een groot, divers netwerk, wat de continuïteit van initiatieven stimuleert.

De bijdrage aan de organisatorische capaciteit, waar de interne infrastructuur mee wordt bedoeld, is bij beide soorten participatie-instrumenten enkel in kleine mate terug te zien. Wel wordt bij CityLab010 samen met de initiatiefnemers gekeken naar hoe zij hun initiatief goed kunnen opstarten. Hier zouden ze ook geholpen kunnen worden met het de organisatorische capaciteit, wat de continuïteit van dit initiatief ten goede komt. Bij Right 2 Cooperate gaat het om een nauwe samenwerking met de gemeente, waarbij de initiatiefnemers en de gemeente een gelijkwaardige positie hebben. Hier kunnen initiatiefnemers ook geholpen worden met de interne infrastructuur, wat belangrijk is voor de continuïteit van initiatieven. De rest van de financiële participatie-instrumenten richten zich minder op het verbeteren van de interne infrastructuur van groen-sociale burgerinitiatieven.

5. Conclusie en discussie

5.1 Conclusie

We leven in een tijd waar veel gemeenten zo snel mogelijk willen verduurzamen, zo ook de gemeente Rotterdam. Groen-sociale burgerinitiatieven kunnen hierbij van groot belang zijn. Onder andere om die reden heeft de gemeente Rotterdam al veel participatie-instrumenten in het leven geroepen. Ondanks deze participatie-instrumenten lukt het groen-sociale burgerinitiatieven niet altijd om te blijven bestaan, wat zonde is als men kijkt naar de positieve bijdrage die ze kunnen leveren aan het verduurzamen van de gemeente, maar ook de positieve maatschappelijke effecten die ze kunnen hebben. Daarom is in dit onderzoek gekeken hoe effectief de participatie-instrumenten van de gemeente Rotterdam zijn voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven.

Ook in de gemeente Rotterdam komt het met enige regelmaat voor dat groen-sociale burgerinitiatieven noodgedwongen moeten stoppen. Rondom deze burgerinitiatieven zijn er vijftien verschillende participatie-instrumenten die de gemeente Rotterdam gebruikt, die opgesomd zijn in hoofdstuk 3 in tabel 4. Deze kunnen onderverdeeld worden in financiële en communicatieve participatie-instrumenten en hebben dan ook een verschillende effectiviteit op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven.

Uit de interviews en documentanalyses is gebleken dat financiële participatie-instrumenten vooral effectief kunnen zijn voor het creëren van een financieel gezond groen-sociaal burgerinitiatief, wat een belangrijke component van continuïteit is. Wel zijn financiële instrumenten hier vooral effectief in als ze voor een langere periode initiatieven financieel kunnen ondersteunen óf als ze burgerinitiatieven hulp bieden bij het realiseren van een goed businessplan, zodat initiatieven ook zonder financiële bijdrage van de gemeente kunnen voortbestaan. Het soort financieel participatie-instrument is dus van invloed op de effectiviteit van het instrument op de continuïteit van het initiatief. Wanneer bij een financieel participatie-instrument geen structurele subsidies worden gegeven of geen hulp wordt geboden om een verdienmodel te creëren voor burgerinitiatieven, kunnen de burgerinitiatieven het vaak niet volhouden als de financiële bijdrages van de gemeente wegvallen.

Communicatieve participatie-instrumenten bieden bewoners en (sociaal) ondernemers vooral een divers netwerk en zijn beter in staat om bewoners en (sociaal) ondernemers hun waardering kenbaar te maken, wat beiden ook belangrijke componenten blijken te zijn voor het

voortbestaan van groen-sociale burgerinitiatieven. Belangrijk hierbij is dat er regelmatig contact is tussen de mensen achter het communicatieve participatie-instrument en de initiatiefnemers, zodat de gemeente dicht bij de initiatiefnemers staat. Communicatieve participatie-instrumenten kunnen geen directe financiële hulp bieden, maar ze kunnen er wel voor zorgen dat initiatiefnemers weten waar en wanneer ze financiële hulp kunnen krijgen. Om de bijdrage van communicatieve participatie-instrumenten aan de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven te vergroten is het echter wel van belang dat sommige communicatieve participatie-instrumenten wat bekender worden, zodat ze meer initiatieven kunnen bereiken en kunnen helpen.

Beide soorten participatie-instrumenten kunnen de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven dus bevorderen, maar wel via verschillende componenten. Toch kan deze effectiviteit van de participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven nog vergroot worden, door bijvoorbeeld meer hulp te bieden om groen-sociale burgerinitiatieven financieel onafhankelijk te maken, meer waardering te uiten voor groen-sociale initiatieven en zich nog meer te richten op de organisatorische capaciteit van burgerinitiatieven. Op die manier kan de effectiviteit van de participatie-instrumenten op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven vergroot worden.

Het is voor een gemeente als de gemeente Rotterdam mogelijk interessant om in de toekomst te kijken naar een instrument dat een combinatie is van een financieel en een communicatief participatie-instrument, waar instrumenten als CityLab010 en Right 2 Challenge als voorlopers van gezien kunnen worden. Wellicht is het maken van een combinatie tussen een financieel en een communicatief participatie-instrument ingewikkeld, maar ik denk dat bij een combinatie van beide soorten participatie-instrumenten elkaars nadelen worden opgeheven en er één participatie-instrument kan ontstaan, die kan bijdragen aan de financiële gezondheid, een divers netwerk, organisatorische capaciteit én de waardering van initiatieven, allen belangrijke componenten voor de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven.

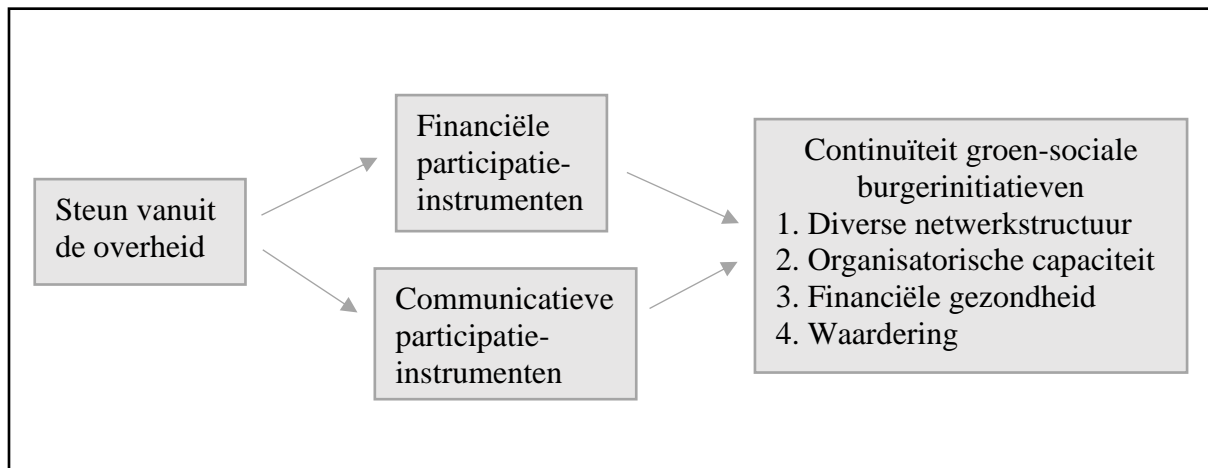
5.2 Discussie

Wanneer de resultaten van dit onderzoek in wetenschappelijk perspectief worden geplaatst, zijn zowel overeenkomsten als verschillen te zien tussen de al bestaande theorie en de resultaten van dit onderzoek. In de literatuur kwam al naar voren dat burgerinitiatieven regelmatig een bepaalde vorm van medewerking van overheden nodig hebben, zoals middelen, toestemming of ondersteuning (Igalla & Van Meerkerk 2015). Dat is ook in dit onderzoek naar voren

gekomen. Veel groen-sociale burgerinitiatieven zijn in meer of mindere mate afhankelijk van steun vanuit de gemeente. Financiële participatie-instrumenten en communicatieve participatie-instrumenten vallen beide onder steun vanuit de overheid/de gemeente. Wel verschilt het per soort initiatiefnemer in hoeverre steun vanuit de gemeente nodig is. In de literatuur werd al een onderscheid gemaakt tussen burger-experts en alledaagse doeners. In dit onderzoek zijn sociaal ondernemers ook wel de burger-experts en de burgers zijn de alledaagse doeners. De sociaal ondernemers beschikken in het algemeen al over een groter netwerk, meer kennis en een grotere organisatorische capaciteit, wat goed is voor de continuïteit van een initiatief. De burgers, ofwel alledaagse doeners, hebben minder nuttige contacten, minder kennis en een lagere organisatorische capaciteit, waardoor zij vaak meer steun vanuit de gemeente nodig hebben dan sociaal ondernemers.

Wat groen-sociale burgerinitiatieven onderscheidt van burgerinitiatieven zoals deze in de literatuur worden omschreven is dat de focus bij groen-sociale burgerinitiatieven op twee of meer vraagstukken of behoeften ligt in plaats van op één specifiek vraagstuk. Er wordt namelijk geprobeerd zowel de ecologische als de sociale omgeving te verbeteren.

De financiële en communicatieve participatie-instrumenten kunnen beide een verschillende invloed uitoefenen op verschillende componenten van continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven. Deze componenten van continuïteit zijn, zoals in het theoretisch kader reeds naar voren is gekomen, een diverse netwerkstructuur, de organisatorische capaciteit en de financiële gezondheid van een initiatief. Uit de interviews en documentanalyse is echter nog een belangrijke component voor continuïteit naar voren gekomen die niet in het theoretisch kader genoemd is, namelijk waardering. Met waardering wordt bedoeld dat in dit geval de gemeente de waarde van een burgerinitiatief erkent en (de mensen die zich inzetten voor) het burgerinitiatief serieus neemt. Vooral de communicatieve participatie-instrumenten maken het mogelijk om een blijk van waardering te geven aan bewoners en sociaal ondernemers die zich inzetten voor een initiatief. Zowel de gesproken bewoners, de gesproken sociaal ondernemer en de sociaal ondernemers uit het al eerdere evaluatieonderzoek gaven aan dat waardering vanuit de gemeente voor hen erg belangrijk is om zich te blijven inzetten voor hun initiatief. Als men geen waardering krijgt van bijvoorbeeld de gemeente kan dit de continuïteit van een initiatief in gevaar brengen. Op de volgende bladzijde, in figuur 3, is daarom een herziende versie van het conceptueel model te vinden, waar waardering als een component van continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven is toegevoegd.

Figuur 3: Herziende versie conceptueel model

5.3 Reflectie

Vanwege de beperkte tijd voor dit onderzoek zijn slechts negentien personen, waaronder een persoon twee keer, gesproken. Dit hoeft dus niet te betekenen dat iedere ambtenaar, bewoner of sociaal ondernemer er hetzelfde over denkt. Wel heb ik geprobeerd variatie in het soort ambtenaren te behouden, zodat ik verhalen vanuit verschillende invalshoeken zou horen. Waar ook rekening mee gehouden moet worden is dat mogelijk alleen bewoners en sociaal ondernemers met mij wilden spreken die een redelijk fijne ervaring hebben van hun samenwerking met de gemeente. De personen die ik hierover gesproken heb hadden namelijk allemaal weinig negatieve punten die ze konden noemen. Ze waren in het algemeen erg tevreden over de gemeente Rotterdam en de participatie-instrumenten die de gemeente gebruikt. Enkele bewoners en sociaal ondernemers die ik ook voor een interview heb benaderd hebben afgezegd. Hieronder zaten, volgens ambtenaren die mij verschillende contactgegevens doorgestuurd hadden, ook enkele bewoners en sociaal ondernemers waarvan hun initiatief gestrand was. Mogelijk hadden zij wat negatievere ervaringen. Zij waren echter niet bereid om geïnterviewd te worden, waardoor ik mogelijk andere faalfactoren gemist heb.

Ook heb ik doordat ik pas later het onderscheid tussen financiële, communicatieve en juridische participatie-instrumenten ontdekte niet voldoende tijd meer gehad om me in dit onderzoek ook te focussen op juridische participatie-instrumenten. Vandaar dat dit onderzoek alleen gericht is op financiële en communicatieve-participatie-instrumenten. Mogelijk zullen juridische participatie-instrumenten op een heel andere manier invloed kunnen uitoefenen op de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven.

5.4 Aanbevelingen

Uit dit onderzoek zijn twee punten gekomen die ik als aanbeveling mee zou willen geven aan de gemeente Rotterdam en andere lokale overheden omtrent het ondersteunen van groen-sociale burgerinitiatieven. Het eerste punt gaat over de waardering van zachte waarden. Groen-sociale burgerinitiatieven worden volgens ambtenaren, bewoners en sociaal ondernemers regelmatig ondergewaardeerd, waardoor ze subsidies en andere vormen van hulp kunnen mislopen. Bij lokale overheden zoals de gemeente Rotterdam ligt de focus nog steeds vooral op de economische waarde van initiatieven. Groen-sociale burgerinitiatieven hebben echter vaak een waarde die zich moeilijk laat kwantificeren. Het gaat hier om een maatschappelijke, zachte waarde. Als het belang van zachte waarden meer erkend wordt zullen initiatiefnemers zich meer gewaardeerd voelen en zullen groen-sociale burgerinitiatieven eerder aanspraak kunnen maken op financiële participatie-instrumenten, wat voor financiële gezondheid van initiatieven kan zorgen. Beide punten kunnen resulteren in een verhoging van de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven. Daarom is de eerste aanbeveling voor lokale overheden om zachte waarden te herwaarderen.

Een tweede aanbeveling voor lokale overheden om de continuïteit van groen-sociale overheden te waarborgen is om meer combinaties te zoeken van financiële en communicatieve participatie-instrumenten, zoals dat bij CityLab010 in de gemeente Rotterdam ook gedaan wordt. Op die manier kunnen namelijk de positieve kanten van financiële participatie-instrumenten en communicatieve participatie-instrumenten samengevoegd worden tot enkele participatie-instrumenten, die groen-sociale burgerinitiatieven kunnen helpen met een diverse netwerkstructuur, de organisatorische capaciteit en de financiële gezondheid, en daarnaast waardering kunnen uiten naar deze burgerinitiatieven. Op die manier zal de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven mogelijk vergroot worden.

6. Literatuurlijst

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Baas, A. (2020). *Noeste stad met groene handen*. Intern document van de gemeente Rotterdam.
- Bang, H. P. (2005). Among everyday makers and expert citizens. In J. Newman (Ed.), *Remaking governance: Peoples, Politics and the Public sphere* (pp. 159–178). Bristol: Policy Press. <https://doi.org/10.1332/policypress/9781861346407.001.0001>
- Benijts, T. (2005). *De keuze van beleidsinstrumenten. Een vergelijkend onderzoek naar duurzaam sparen en beleggen in België en Nederland*.
- Bess, K. D., Perkins, D. D., Cooper, D. G., & Jones, D. L. (2011). A heuristic framework for understanding the role of participatory decision making in community-based non-profits. *American Journal of Community Psychology*, 47(3), 236–252.
- Borgatti, S.P., Everett, M.G. & Johnson, J.C. (2013). *Analyzing social networks*. Londen: Sage.
- Brandsen, T., & Honingh, M. (2016). Distinguishing different types of coproduction: A conceptual analysis based on the classical definitions. *Public Administration Review*, 76(3), 427–435.
- Bryman, A., & Becker, S. (2012). *Qualitative research*.
- Buuren, M. W. van (2017). *Vormgeven aan uitnodigend bestuur. Pleidooi voor een ontwerpgerichte bestuurskunde*. 's-Gravezande: Van Deventer.
- Buuren, M. W. van (2018). *Uitnodigend besturen. Het organiseren van ruimte voor initiatief*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Cascio, M. A., Lee, E., Vaudrin, N., & Freedman, D. A. (2019). A team-based approach to open coding: Considerations for creating intercoder consensus. *Field Methods*, 31(2), 116-130.
- CityLab010.nl (z.d.). *Veelgestelde vragen*. Geraadpleegd op 02-06-2020, van <https://CityLab010.nl/veelgestelde-vragen>
- Climate Neutral Group (z.d.). Gemeentelijke organisatie verduurzamen. Geraadpleegd op 30-03-2020, van <https://www.climateneutralgroup.com/gemeentelijke-organisatie-verduurzamen/>
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Third edition. London: Sage Publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2017). *Qualitative inquiry and research design: Choosing*

- among five approaches*. London: Sage publications.
- Dam, R. I. van, Salverda, I. E., & During, R. (2011). *Effecten van burgerinitiatieven en de rol van de rijksoverheid* (No. dl. 5). Alterra, Wageningen-UR.
- Denters, B., Tonkens, E., Verhoeven, I., & Bakker, J. (2013). *Burgers maken hun buurt*.
- Doelen, F. C. J. van der (1991). Legitiem en effectief overheidsbeleid: geven en nemen. *Beleid en Maatschappij*, 18(2), 90-99.
- Edicitnet.com (z.d.). What is Edicitnet? Geraadpleegd op 03-06-2020, van <https://www.edicitnet.com/what-is-edicitnet/>
- Ekwadraat (z.d.). Gemeente verduurzamen. Geraadpleegd op 29-03-2020, van <https://ekwadraat.com/gemeente-verduurzamen/>
- Everett, Y., & Fuller, M. (2011). Fire safe councils in the interface. *Society & Natural Resources*, 24(4), 319–333.
- Fobé, E., Brans, M., & Wayenberg, E. (2014). *Beleidsinstrumenten: theoretische perspectieven en keuzemodellen*.
- Gespreksverslagen Sociaal Ondernemerschap Voor Groen (z.d.). Intern document van Stichting Voor Goed.
- Gofen, A. (2012). Entrepreneurial exit response to dissatisfaction with public services. *Public Administration*, 90(4), 1088–1106. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2011.02021.x>
- Gunsteren, H.R. van, (1992). *Eigentijds burgerschap*. Den Haag: SDU uitgeverij.
- Haan, E. de (2019). *Als de burger maar lekker bezig is*. Geraadpleegd op 24-02-2020, van <https://www.socialevraagstukken.nl/als-de-burger-maar-lekker-bezig-is/>
- Haan, M. de (2019). *Donkere wolken boven parken*. De Telegraaf, 16 juli 2019.
- Hefpark (z.d.). *Welkom in het Hefpark*. Geraadpleegd op 10-02-2020, van <http://www.hefpark.nl/>
- Hendriks, F., van de Wijdeven, T., Santokhi, S., Bogers, M., & Kars, M. (2014). *Loshouden en meemaken. Over samenredzaamheid en overheidsparticipatie*. Den Haag: Platform31.
- Hermus, M. M. J., van Buuren, A., & Molenveld, A. (2019). *Beheer het lekker zelf dan...! Hoe de "invited space" voor groene burgerinitiatieven in Rotterdam gestalte krijgt*.
- Heyne, G. (2012). De zweep, de peen en de preek. *GZ-Psychologie*, 4(4), 27-27.
- Hill, T. R., Nel, E. L., & Illgner, P. (2007). Partnership for success—Community-based economic development: A case study of Ngolowindo Cooperative, Malawi. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 25(4), 573–590.
- Hoogerwerf, A. (1998), *Het ontwerpen van beleid. Een handleiding voor de praktijk en resultaten van onderzoek*. Alphen aan den Rijn: Samson Uitgeverij.

- Horton, J., Macve, R., Struyven, G. (2004). *Qualitative research: Experiences in using semi-structured interviews*. In: Humphrey, C.G. (Ed.), *The Real Life Guide to Accounting Research: A Behind the Scenes View of Using Qualitative Research Methods*. Elsevier Ltd.
- Howlett, M. (2005). *What is a policy instrument? Tools, mixes, and implementation styles*. *Designing government: From instruments to governance*, 31-50.
- Igalla, M., Edelenbos, J., & van Meerkerk, I. (2019). Citizens in action, what do they accomplish? A systematic literature review of citizen initiatives, their main characteristics, outcomes, and factors. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 30(5), 1176-1194.
- Igalla, M., & Van Meerkerk, I. (2015). De Duurzaamheid van Burgerinitiatieven. Een Empirische Verkenning (The Sustainability of Citizen Initiatives. An Empirical Exploration). *Een Empirische Verkenning (The Sustainability of Citizen Initiatives. An Empirical Exploration)*, 25-53.
- Jochemsen, D. (2020). *Right 2 Challenge op z'n Rotterdams. Evaluatie 2019*. Intern document van de gemeente Rotterdam.
- Jongenelen, A. (2016). *Beleidsregel burgerinitiatieven Rotterdam*. Intern document van de gemeente Rotterdam.
- Korosec, R. L., & Berman, E. M. (2006). Municipal support for social entrepreneurship. *Public Administration Review*, 66(3), 448–462.
- Lenos, S., Sturm, P. & Vis, R. (2006). *Burgerparticipatie in gemeenteland. Quickscan van 34 coalitieakkoorden en raadsprogramma's voor de periode 2006-2010*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Li, Y., & Marsh, D. (2008). New Forms of Political Participation: Searching for Expert Citizens and Everyday Makers. *British Journal of Political Science*, 38(02), 247–272.
doi: <https://doi.org/10.1017/S0007123408000136>
- Lowndes, V., & Sullivan, H. (2008). How low can you go? Rationales and challenges for neighbourhood governance. *Public Administration*, 86(1), 53–74.
doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2007.00696.x>
- MAEX (2020). *Initiatieven*. Geraadpleegd op 25-02-2020, van <https://maex.nl/#/initiatives>
- Marsh, D., & Akram, S. (2015). Political participation and citizen engagement: beyond the mainstream. *Policy Studies*, 36(6), 523–531.
doi: <https://doi.org/10.1080/01442872.2015.1109616>
- McLennan, B. J. (2018). Conditions for effective coproduction in community-led disaster risk

- management. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. doi: <https://doi.org/10.1007/s11266-018-9957-2>.
- Meerkerk, I. van, (2014). *Boundary-spanning in Governance Networks. A study about the role of boundary spanners and their effects on democratic throughput legitimacy and performance of governance networks*. Dissertatie, Rotterdam.
- Meerkerk, I. van, Koppenjan, J. & Keast, R. (2015). New citizen collectives, their democratic potential and their implications for public management. *Paper voor de IRSPM conferentie*.
- Meijer, M. (2018). Burgerparticipatie hoeft niet tot frustraties te leiden. Geraadpleegd op 11-02-2020, van <https://www.socialevraagstukken.nl/burgerparticipatie-hoeft-niet-tot-frustraties-te-leiden/>.
- Moor, T. de, (2003). *Homo Cooperans. Instituties voor collectieve actie en solidaire samenleving*. Utrecht.
- Motie Groenloket (2017). Intern document van de gemeente Rotterdam.
- Motie Groenmakelaar (2017). Intern document van de gemeente Rotterdam.
- Newman, L., Waldron, L., Dale, A., & Carriere, K. (2008). Sustainable urban community development from the grassroots: Challenges and opportunities in a pedestrian street initiative. *Local Environment*, 13(2), 129–139.
- O'Leary-Kelly, S. W., & Vokurka, R. J. (1998). The empirical assessment of construct validity. *Journal of operations management*, 16(4), 387-405.
- Opzoomermee.nl (z.d.). *Over ons: Stichting Opzoomer Mee Rotterdam*. Geraadpleegd op 04-06-2020, van <https://www.opzoomermee.nl/#over-ons>
- Ramirez, R. (2005). State and civil society in the barrios of Havana, Cuba: The case of Pogolotti. *Environment and Urbanization*, 17(1), 147–170.
- Reukema, H. (2019). *De Betrokken Stad*. Intern document van de gemeente Rotterdam.
- Rotterdam.nl (z.d.). *Subsidie Couleur Locale*. Geraadpleegd op 03-06-2020, van <https://www.rotterdam.nl/loket/subsidie-couleur-locale>
- Rotterdamcirculair.nl (z.d.). *Over Rotterdam Circulair*. Geraadpleegd op 05-06-2020, van <https://rotterdamcirculair.nl/over-ons/>
- Salverda, I. E., & Pleijte, M. (2015). *Provincies en groene burgerinitiatieven: Sturingsfilosofie, rollen en instrumenten van provincies bij het samenspel met groene burgerinitiatieven*.
- Thomas, G., & Myers, K. (2015). *The anatomy of the case study*. London: Sage.
- Tonkens, E. (2009). *Tussen onderschatten en overvragen. Actief burgerschap en activerende*

- organisaties in de wijk*. Amsterdam: SUN Trancity.
- Tonkens, E. H. & Duyvendak, J.W. (2013). *Wie wil zich nu laten douchen door de buurman?* Geraadpleegd op 11-02-2020, van <http://www.socialevraagstukken.nl/site/2013/05/12/wie-wil-zich-nu-laten-douchen-door-de-buurman/>.
- Uitermark, J. (2014). *Verlangen naar Wikitopia*. Oratie aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Samenlevingsopbouw. Rotterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Van Dale (z.d.). *Burger*. Geraadpleegd op 09-03-2020, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/burger#.XmdlSumP6js>
- Verhoef, J., Ruitenburg, M., Luttmer, C., Heirweg, D., Andric, S., & Broeshart, S. (2018). *Burgerinitiatief: Waar een wil is....* De Nationale Ombudsman.
- Verhoeven, I., & Tonkens, E. (2013). Talking active citizenship: Framing welfare state reform in England and the Netherlands. *Social Policy and Society*, 12(3), 415-426.
- Veugelers, W., & De Kat, E. (2003). Moral task of the teacher according to students, parents and teachers. *Educational research and evaluation*, 9(1), 75-91.
- Voorberg, W. H., Bekkers, V. J. J. M., & Tummers, L. G. (2015). A systematic review of co-creation and co-production: Embarking on the social innovation journey. *Public Management Review*, 17(9), 1333–1357.
- Voorberg, W., Janssen, A., & Van Buuren, A. (2018). *De Wijk tuinman als aanjager van zelfbeheer*. Rotterdam.
- Voorgoedagency.nl (z.d.). *Waarom Voor Goed?* Geraadpleegd op 05-06-2020, van <https://www.voorgoedagency.nl/>
- Vrieling, M. O., & Verhoeven, I. (2011). Burgerinitiatieven en de bescheiden overheid. *Beleid en Maatschappij*, 38(4), 377-387.
- Wijdeven, T.M.F. van de (2012). *Doe democratie: Over actief burgerschap in stadswijken*. Delft.
- Wijdeven, T.M.F. van de, Graaf, L. de, & Hendriks, F. (2013). *Actief Burgerschap: lijnen in de literatuur*. Tilburg: Tilburgse.
- Yin R. K. (2009). *Case study research: Design and methods* 4th ed, Thousand Oaks, CA: Sage.

7. Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijsten interviews

Interviewlijst ambtenaar

1. Introductie van mijzelf + mijn onderzoek

2. Uitleg over privacy + bespreken toestemmingsformulier

3. Algemene vragen

- Jaren werkzaam bij gemeente Rotterdam
- Functie

4. Participatie-instrument

- Met welk(e) participatie-instrument(en) werkzaam?
- Over welk(e) instrument(en) zou u iets kunnen vertellen?
- Uitleg participatie-instrument
 - Wanneer opgericht/ontstaan?
 - Waarom is dit instrument opgericht?
 - Hoe werkt het?
 - Wie kan er gebruik van maken? Context: breder ingezet of specifiek voor groen-sociale burgerinitiatieven?
 - Hoeveel gebruik wordt ervan gemaakt? Veel contact met bewoners?
 - Hoe lang kunnen initiatiefnemers het gebruiken?
- Veel te maken met groen-sociale burgerinitiatieven?
- Sterke punten van het participatie-instrument
- Zwakke/minder sterke punten van het participatie-instrument
- Wat vindt u van de participatie-instrumenten in de gemeente Rotterdam?

5. Continuïteit

- Hoe is het gesteld met de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven in de gemeente Rotterdam?
 - Wat zijn de voornaamste oorzaken hiervan?

- Hoe belangrijk is continuïteit voor u?
 - Waarom? Gaat het om de continuïteit van het initiatief, of de continuïteit van beleidsdoelen waar het initiatief aan bijdraagt?
- Hoe belangrijk is continuïteit voor de gemeente Rotterdam? Wat voor continuïteit?
 - Waarom?
- Hoe draagt het participatie-instrument bij aan de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven?
- Hoe kan deze bijdrage aan de continuïteit in de toekomst beter?
- Andere ideeën/oplossingen om de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven te verhogen?
- Concreet voorbeeld van een initiatief die moet/moest stoppen? Waarom?

6. Afsluiting

- Andere personen die ik kan spreken over dit participatie-instrument?
- Vertellen over verdere gang van zaken

Interviewlijst bewoner/sociaal ondernemer

1. Introductie van mijzelf + mijn onderzoek

2. Uitleg over privacy + bespreken toestemmingsformulier

3. Algemene vragen

- Jaren wonend in Rotterdam
- Hoe lang al bezig met groen-sociale initiatieven/sociaal ondernemerschap?
- Welk initiatief/welke initiatieven?

4. Participatie-instrument

- Met welk(e) participatie-instrument(en) werkzaam?
- Over welk(e) instrument(en) zou u iets kunnen vertellen?
- Hoe bij dit instrument terecht gekomen?
- Wat zijn uw ervaringen met gemeentelijke participatie-instrumenten?
- Sterke punten van dit participatie-instrument
- Zwakke punten van dit participatie-instrument
- Hoe is het contact tussen u en de gemeente Rotterdam?
- Verbeterpunten voor de gemeente Rotterdam rondom burgerparticipatie/participatie-instrumenten

5. Continuïteit

- Hoe is het gesteld met de continuïteit van uw initiatief/initiatieven/sociale onderneming?
 - Wat zijn de voornaamste oorzaken hiervan?
- Hoe belangrijk is continuïteit voor u?
 - Waarom?
- Hoe belangrijk denkt u dat continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven is voor de gemeente Rotterdam?
 - Waarom?
- Hoe draagt het participatie-instrument bij aan de continuïteit van uw groen-sociale burgerinitiatief?
- Hoe kan deze bijdrage aan de continuïteit in de toekomst beter?

- Andere ideeën/oplossingen om de continuïteit van groen-sociale burgerinitiatieven te verhogen?
- Concreet voorbeeld van een initiatief die moet/moest stoppen? Waarom?

6. Afsluiting

- Andere bewoners/sociaal ondernemers die ik kan spreken?
- Vertellen over verdere gang van zaken

Bijlage 2: Uitleg van de vijftien bestudeerde participatie-instrumenten rondom groen-sociale burgerinitiatieven in de gemeente Rotterdam

Bewonersinitiatief

Bewoners van Rotterdam die een goed idee hebben voor hun straat, buurt of wijk kunnen budget aanvragen via een bewonersinitiatief. Het initiatief moet aangevraagd worden met meerdere bewoners samen, het mag geen religieuze of politieke doelen hebben of strijdig zijn met het gemeentebestuur en iedereen moet aan het initiatief deel mogen nemen of het initiatief mogen bezoeken. Uiteindelijk beslist de gebiedscommissie, de wijkraad of het wijkcomité aan de hand van enkele voorwaarden of het gevraagde bedrag wordt toegekend aan de bewoners (Jongenelen, 2016).

Circulair

In 2030 is circulair de maatstaf in Rotterdam. De consumptie moet minder worden en er moet worden hergebruikt en gerecycled om voor zo min mogelijk afval en schadelijke uitstoot te zorgen. De weg naar een circulaire economie vraagt ons anders te denken en anders te kijken naar de stad. Met kennis en inspiratie van veel verschillende partijen en netwerken wordt de beste weg gezocht. Door uit te proberen, van elkaar te leren en elkaar te stimuleren wordt geprobeerd de beweging naar een circulaire economie te versnellen (Rotterdamcirculair.nl, z.d.).

CityLab010

Rotterdamers die ideeën en initiatieven hebben om de stad te ontwikkelen tot een nóg aantrekkelijker plek om te wonen, werken of te studeren kunnen rekenen op ondersteuning van gemeente en partners. Via CityLab010.nl kunnen plannenmakers hun plan delen en de samenwerking zoeken met andere partijen om hun plannen verder te ontwikkelen tot een volwaardig plan. Is het plan klaar en ontbreekt er nog het laatste deel startkapitaal? Dan kan men een financiële bijdrage bij CityLab010 aanvragen. Plannen worden beoordeeld op ideeën die innovatief en maatschappelijk relevant zijn en die passen bij de doelstellingen van de gemeente. Elk jaar wordt ongeveer drie miljoen euro verdeeld over de meest veelbelovende plannen in de gemeente Rotterdam (CityLab010.nl, z.d.).

Couleur Locale

Couleur Locale is een subsidie die Rotterdammers kunnen aanvragen voor welzijnsactiviteiten in één van de gebieden in Rotterdam. Dit moeten activiteiten zijn die een bijdrage leveren aan één of meer van de volgende punten: (vroeg)signaleren en preventie, dienstverlening en ondersteuning, het aanmoedigen van de eigen kracht van bewoners en activering en participatie. Elk gebied heeft een maximumbedrag wat aan Couleur Locale besteed kan worden (Rotterdam.nl, z.d.).

Edible Cities Network

Edible Cities Network, afgekort als EdiCitNet, is een Europees project dat zich focust op (meer) eetbaar groen in Europese steden. EdiCitNet fungeert als netwerkorganisatie tussen alle aangesloten steden. De 4 Front Runner Cities (Berlijn, Oslo, Andernach en Rotterdam) doen verschillende experimenten op (bestaande) eetbare, groene initiatieven in eigen stad. In Rotterdam zijn er meer dan 200 van deze groene, eetbare initiatieven. Geïnteresseerde bewoners kunnen zich aansluiten bij dit netwerk, meehelpen bij de al bestaande initiatieven en kennis en expertise opdoen (Edicitnet.com, z.d.).

Groenloket

In 2019 is een start gemaakt met het Groenloket. Het Groenloket is een digitaal informatiepunt, dat te vinden is op de website van de gemeente. Het is een plek met informatie over de Groenmakelaar (het participatie-instrument dat hierna besproken wordt), subsidiemogelijkheden voor groeninitiatieven, externe netwerken, kennis en ondersteuning. De informatie wordt steeds aangevuld met inbreng vanuit verschillende actoren binnen en buiten de gemeente, zodat bewoners die een initiatief willen starten zoveel mogelijk duidelijkheid hebben. Door het delen van kennis, kunde en materiaal op een digitaal platform kunnen groeninitiatieven worden versterkt (Motie Groenloket, 2017).

Groenmakelaar

Sinds augustus 2019 heeft de gemeente Rotterdam een Groenmakelaar aangesteld. Bewoners en initiatiefnemers van groenprojecten kunnen met al hun vragen terecht bij de Groenmakelaar. De Groenmakelaar dient als ingang voor bewoners en initiatiefnemers van groenprojecten die niet weten bij welke afdeling of welke contactpersoon van de gemeente zij naar toe moeten met hun vraag of welke regeling op hun situatie van toepassing is. Dit participatie-instrument is dus optioneel en alleen gericht op bewoners en initiatiefnemers die de weg binnen de gemeente zelf

nog niet zo goed kennen. De Groenmakelaar verzamelt allerlei binnenkomende vragen, waarbij een onderscheid te maken valt tussen enkelvoudige vragen en integrale vragen. De enkelvoudige vragen, die betrekking hebben op één specifiek beleidsdoel, worden door de Groenmakelaar doorgezet naar de juiste persoon of afdeling binnen de gemeente. Daarnaast wordt de voortgang van de afhandeling bewaakt door de Groenmakelaar. De integrale vragen, die betrekking hebben op meerdere beleidsdoelen, worden door de Groenmakelaar binnen de gemeente besproken om tot een juiste beantwoording van de vraag te komen. Tot slot kunnen personen intern binnen de gemeente de Groenmakelaar benaderen als vragen met betrekking tot groen bij de verkeerde afdeling zijn beland, zodat de Groenmakelaar dit door kan geven aan de juiste afdeling (Motie Groenmakelaar, 2017).

Initiatievenmakelaar

Wanneer iemand een idee heeft voor een initiatief kan men terecht bij de initiatievenmakelaar. Dit instrument heeft veel weg van de Groenmakelaar. Het verschil is echter dat de initiatievenmakelaar niet enkel gericht is op groene initiatieven, maar op initiatieven in de brede zin. Deze initiatievenmakelaar is er om vragen te beantwoorden, initiatiefnemers op weg te helpen en initiatiefnemers te verbinden aan de juiste personen binnen de gemeente Rotterdam.

Opzoomer Mee

Bewoners van Rotterdam worden door Stichting Opzoomer Mee uitgedaagd om de handen ineen te slaan en gezamenlijk met andere bewoners activiteiten en initiatieven in hun straat te ondernemen. Het doel van deze activiteiten en initiatieven is de straat of buurt schoner, veiliger en socialer te maken. Via een kleine financiële bijdrage van de overheid worden de bewoners en hun initiatief ondersteund (Opzoomermee.nl, z.d.).

Right 2 Challenge

Het college heeft in 2015 het kader van Right 2 Challenge vastgesteld. Right 2 Challenge houdt in dat een buurt of wijk de gemeente mag uitdagen met het overnemen van lokale voorzieningen en taken als zij denken het zelfs anders en beter te kunnen organiseren voor hetzelfde geld of zelfs minder geld. Bewoners van Rotterdam kunnen een challenge indienen en als deze voldoet aan de voorwaarden en wordt goedgekeurd, ontvangen de bewoners een budget van de gemeente om de taken uit te kunnen voeren. Als het nodig is kunnen indieners via Right 2 Challenge ondersteund worden bij de uitwerking van hun plan. Actieve Rotterdammers kunnen vaak door hun lokale ervaring en kennis tot betere oplossingen komen. Door hierbij een

koppeling te maken met de ervaringen, kennis en netwerken van de gemeente wordt het beste resultaat bereikt. Het doel hiervan is tweeledig; allereerst het geven van meer zeggenschap aan de Rotterdammers en ten tweede het gezamenlijk bouwen aan een betere stad. Voorbeelden van groen-sociale burgerinitiatieven die gebruik hebben gemaakt van de Right 2 Challenge zijn de tuin op de Hofpleinbogen door GroenGoed en het beheer van de Botanische Tuin Afrikaanderwijk door Stichting Botanische Tuin Afrikaanderwijk (Jochemsen, 2020)

Right 2 Cooperate

Right 2 Cooperate is een aanvulling op het eerder opgerichte Right 2 Challenge, wat op dit moment nog enigszins in ontwikkeling is. Via Right 2 Cooperate hebben bewoners meer mogelijkheden om als gelijkwaardige partners samen te werken met de gemeentelijke overheid. De uitwerking wordt bottom-up ingevuld in samenwerking met inwoners en organisaties vanuit de stad (Reukema, 2019).

Stichting Voor Goed

In Rotterdam bestaan al veel initiatieven, goede (sociaal) ondernemers en fondsen, die een bijdrage willen en kunnen leveren aan verschillende maatschappelijke vraagstukken. Stichting Voor Goed is een stichting die net buiten de gemeente staat en zich inzet om deze partijen aan elkaar te koppelen, te ondersteunen en gezamenlijk met hen te werken aan nieuwe oplossingen (Voorgoedagency.nl, z.d.).

Wijkmanager

De wijkmanager is een verbindende schakel tussen de clusters en de wijken. Wijkmanagers hebben veel contact met bewoners van wijken, zodat ze weten wat er in straten of wijken speelt en waar behoefte aan is in de betreffende wijken. Op basis daarvan kunnen zij een advies geven aan gebiedscommissies. Ook kunnen zij bewoners koppelen aan de juiste personen als zij vragen hebben of iets willen regelen.

Wijknetwerker

De wijknetwerker werkt nauw samen met de wijkmanager. Het verschil tussen deze twee is dat de wijknetwerker nog meer in de wijk is en nog meer aan het netwerken is, zoals de naam al doet vermoeden. Het is belangrijk dat de wijknetwerker goed contact houdt met de bewoners en ze zo goed mogelijk helpt met dingen waar bewoners tegenaan lopen.

Wijktuinman

De wijktuinmannen zijn contactpersonen in de wijken van Rotterdam, die bewoners proberen te enthousiasmeren om groen zelfbeheer op te pakken. Ze kunnen de bewoners helpen bij het regelen van budget, ze maken afspraken met de bewoners, helpen met het aanleggen van groen en kunnen tips geven over beplanting en andere groen gerelateerde onderwerpen.

Bijlage 3: Codeboom

